תנ״ך · אחרונים · אלשיך · נביאים

מראות הצובאות על מלכים ב

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראות הצובאות על מלכים ב

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראות-הצובאות-על-מלכים-ב/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
פסוק ט 5
פרק ב 5
פסוק א 5
פסוק ב 8
פסוק ג 8
פסוק ד 9
פסוק ה 9
פסוק ט 9
פסוק י 10
פסוק יא 10
פסוק יט 12
פסוק כג 12
פרק ג 13
פסוק יב 13
פרק ד 14
פסוק א 14
פסוק ח 15
פסוק ט 16
פסוק י 16
פסוק טו 17
פסוק טז 17
פסוק יז 17
פסוק יט 18
פסוק כח 19
פסוק מא 19
פסוק מב 19
פרק ה 20
פסוק א 20
פסוק ט 20
פסוק יג 21
פסוק טו 21
פסוק כ 22
פרק ו 22
פסוק ח 22
פסוק ל 23
פסוק לא 23
פרק ז 24
פסוק ג 24
פסוק ט 25
פסוק יג 25
פסוק יז 25
פרק ט 26
פסוק א 26
פרק יא 27
פסוק יז 27
פרק יב 27
פסוק ה 27
פרק יג 28
פסוק יד 28
פסוק כ 29
פרק יד 30
פסוק ח 30
פסוק כו 30
פרק טז 31
פסוק א 31
פרק יז 32
פסוק א 32
פסוק כד 33
פסוק מ 34
פרק יח 34
פסוק יג 34

פרק כא 35
פסוק י 35
פסוק יד 35
פרק כב 36
פסוק ח 36
פסוק יא 37

פרק א

פסוק ט

וישלח אליו שר חמשים כו'. ראוי לשים לב מה חטאו הב' שרי חמשים אלה וחמשיהם אשר קלם אליהו באש והמה שלוחי' ומצות מלך עליהם לאמר שליחותם. ואחשבה בשום לב למה היה משלח **שר חמשים וחמשיו** והיה שולח א' או ב' ג' אנשים אנשי חיל לפי כבודו. ועוד למה לא אמרו **המלך דבר רדה** אליו כ"א **המלך דבר רדה**. ועוד שהול"ל כה אמר המלך רדה. אך לא כיון שירד אל המלך לדבר עמו כ"א לדבר אליהם שירד אליהם לתחתית ההר והוא כי לקחת נפשו זממו ע"ד השליחות אשר שלח למלך בשם ה' שלא יקום ממטתו וע"כ אמרו אתה שאתה איש האלהים המשלח שליחות בשמו **המלך דבר רדה** כלומר כי דבר מלך שלטון ומה ומריצך היותך איש האלהים ואחר שהמלך דבר רדה ולא אמר רדה אל המלך כ"א רדה אלינו והכונה להכותו נפש וגם כיוונו לומר הנה לא יבצר ממנו מלעלות אליך ולקחת נפשך אלא שהמלך דבר רדה אז בשומעו השיב לו האמנתם באמת כי איש אלהים אני לא ערבת' אל לבכם לדבר כן לכן אם איש אלהים אני תצא אש כו' והנה השר חמשים שני תכפל אשמתו שהיה לו לקבל מוסר ולעשות כאשר עשה השלישי ואדרבה העיז פניו יותר והוסיף ואמר מהרה רדה לומר לא כבתחלה שהיה אפשר לרדת לאט כי אם על שלא רצית עתה הוחלטה הגזרה בנחיצות וזהו מהרה רדה על כן אש זו של השני היתה יותר גבוה וממהרת לשרוף כי על כן בראשון נאמר ותרד אש מן השמים ובשני נאמר ותרד אש אלהים מן השמים:

פרק ב

פסוק א

ויהי בהעלות ה' כו'. ראוי לשית לב מאי בעי בבית אל ומאי בעי ביריחו. ב' למה בבית אל אמר שלחני עד בית אל וביריחו לא אמר עד יריחו. ג' למה עלה מעבר לירדן שהוא חוצה לארץ וטוב טוב היה לעלות בארץ ישראל. ד' למה היה מונע את אלישע מלכת אתו והיה אומר לו שב נא פה ואם יש איזה טעם לבלתי לכת עמו למה לא היה שומע אליו והיה נשבע לבלתי עשות מצותו. ה' כי מן הגלגל עד בית אל שהוא סמוך לירושלם יש מהלך כמה ימים ואח"כ לחזור עד יריחו ומיריחו עד עבור הירדן איך הלך אלישע בחלק מן היום. ו' מה היה כי בפעם השלישית הוא אומר וילכו שניה' ובשתים הראשונו' אינו מזכיר ההליכה ואינו אומר שניה' כי אם וירדו בית אל ויבאו יריחו. ז' למה בפעם השני' קראו בשמו ויאמר לו אלישע שב נא פה מה שלא עשה בראשונה ובשלישית.

ח' מאמר בני הנביאים אל אלישע הידעת כי היו' ה' לוקח את אדניך מעל ראשך האם גדולים בנבואה המה ממנו שיפלא ממנו מה שנגלה אליהם והוא גם הוא באו' גם אני ידעתי מורה שלהם יאות יותר לדעת זה שהשיב ואמר גם אני. ט' וכי אדון לאלישע היה ועל ראשו ולא אדון לכלם ועל ראש' שיאמרו אליו את אדניך מעל ראשך. י' אומר החשו מה זו שתיקה. י"א איך נביאים שביריחו אשר אמרו הידעת כי ה' לוקח כו' חזרו בהם אח"כ ואמרו לאלישע הנה נא חמשים איש בני חיל ילכו נא ויבקשו את אדניך פן נשאו רוח ה' וישליכהו באחד ההרים או בא' הגאיות. י"ב לא ימנע או היה חביב לפניו יתברך ומאהבתו עשה לו זה או בהפך או היה מקרה קרה לו אם ה' אהבו לא היה לו להשליכו בא' ההרים או בא' הגאיות ואם להפך חלילה לאשר ראו את כל הנפלאות אשר עשה ומה גם כי הם האומרים ה' לוקח את אדניך יורה כי הוא ית' הלוקח אותו שאם כן לא בשנאה הדפו חלילה ואם מקרה הוא העה איך קדמה להם ידיעתו מתחלה. י"ג אי' ויהי נא פי שנים ברוחך אלי היעלה על לב יתן איש יותר מאשר לו ולא עוד אלא כפלים כמ"ש אליהו החיה מת אחד ואלישע שנים. י"ד אומר אם תראה אותי לקח מאתך יהי לך כן הרי עמו היה ואין ספק שיראנו בהלקחו כאשר היה. ט"ו כי אחר שהוא פי שנים ברוחו מה יתן ומה יוסיף לו בראותו לוקח האם בשביל זה יתן לו יותר ממה שיש לו. י"ז מה ענין הרכב אש וסוסי אש האם להפריד בין שניהם היה צריך רכב וסוס ואם להעלות את אליהו בהם לא עלה בהם לפי הנר' מפשט הכתובים כי אם בסערה. י"ז למה הפרידו תחלה בין שניהם כי גם בהיותם יחד היתה הסערה יכולה לשאת א' ולהניח א'. י"ח למה לא עלה ברכב אש וסוסי אש ולא בסערה. י"ט כי הלא ידוע כי ארבע' מסכים הם לפני השכינה הלא המה רוח סערה שנית ענן גדול שלישית אש מתלקחת רביעית נוגה וכולם חצונים אלא שנוגה שהוא הקרוב אל משכן ה' הוא מתוק מכלם והסערה היא החצונה מכלם ואיך יעלנו ה' ע"י כח בלתי טהור ולא על ידי רכב אש וסוסי אש הטהורים ודומיהם משרפים ואופנים וחיות הקדש. כ' אמרו ואלישע ראה והוא מצעק כו' מה זו צעקה ולמה כפל אבי אבי ולמה תארו ברכב ישראל ופרשיו שאם הוא שהיה ישראל נשענים על זכותו כרוכב על הרכב נמצאו ישראל נמשלים לפרשיו ואיך יאמר עליו ופרשיו וגם הוא הפך תואר היותו רכב וגם למתרגם דהוה טב להון לישראל בצלותי' מרתיכין ופרשים הל"ל ופרשים ולא ופרשיו. כ"א אומרו אף הוא ויכה את המים למה הכה גם הוא. כ"ב למה לא סיפר להם אלישע מעשה שהיה איך היה כי באו רכב אש וסוסי אש ויעל בם השמים ולא ישלח אנשים לבקשו:

אמנם הנה ידענו כי בהסתלק איש צדיק מן העולם הזה אל העליון אפילו יהיה על מיתה נתוספת עליו איכות קדושה בשפע אלהי הנשפע עליו מן השמים כמאמר חכמי האמת על פסיק תוסף רוחם יגועון ומה גם עתה בהסתלקות כזה של אליהו שהיה מתרבה איכות קדושתו לעלות השמימה עם רוחו גויתו שאין ספק כי מתרבה איכותו הרבה מאד טרם יעלה שנית כי הנה בהמצא בעולם איש נביא עצום מאד בנבואה מאורו יפרוץ בעולם עד המצא נביאים רבים בדור כי על כן טרם בא שמואל נאמר אין חזון נפרץ.

וע"י גודל קדושתו וחוסן נבואתו נפרץ בעולם והיו חבל נביאים בכל מקום וע"ד זה בדורו של אחיה השלוני ואליהו עם היות כי רבתה טומאה בעולם על ידי הע"א רבו כמו רבו נביאים כי גם אחר הרוג אזבל כמה וכמה נביאי ה' נשארו מאה שהיה מכלכל עובדיה הנביא חמשים חמשי' במערה עד זמן רשב"י שבהפתח מעין נפרץ מחכמת האמת נתפשטה בעולם עד המצאה גם בתנוקות כמפורסם בספר הזוהר ועתה בהסתלק אליהו השמימה היה העולם משתומם מהנבואה אם לא שאלישע מלא מקומו ועכ"ז רצה הוא ית' כי ביום נסיעתו מן העולם יפקד צבא הנביאים הנשארים הלא המה החמשים חמשים שהיה זן עובדיה והנה אלה היו חמשים ביריחו כמפורש בכתובים והשאר בבית אל על כן צוה ית' ילך בשני המקומות למען בלכתו שמה בכל מקים משניהם יושפע מאתו אליהם ומה גם בצאתם להקביל פניו שפע יתר על אשר להם שיעור מופלג מאשר נתוסף בו יתרון ביום ההוא כי על כן שלחו ית' לשני המקומות ובהיות כוונתו יתברך להעלותו השמימה בלי הרגיש מות כי אם בגוף ונפש וירא והנה לא יבצר קטרוג ממלאך המות כמאמר חכמי מדרש הנעל' שקיטרג הרבה על אליהו באומרו כי למה ימנעוהו ממנו ע"כ רצה יתברך להעלותו מעבר לירדן מהמקום אשר קנא לאלהיו בשטים כי אז החיה את כל ישראל ושם ניתנו לו החיים נצחיים באמור לו יתברך הנני נותן לו את בריתי שלום שהוא כמפורש אצלנו שמ"ש ז"ל שהוא מאמרו ית' בריתי היתה אתו החיים והשלום הוא שקרא יתברך את החיים שלום לומר שלעולם לא יהיה נגוד לחומרו עם נפשו שע"י כן לעולם לא יתפרדו כי הוא החיה את ישראל כלו ואיך ימות הוא המחיה את כלם אלא שנצטוה תחלה ללכת לבית אל ומשם הלך לירדן ושם עלה בסערה השמימה והנה הוא לא חשב כו על זאת נצטוה ללכת שמה והעולה על רוחו כי שם יעלה בסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה אשר ראה שם יעקב כנודע כי כל דבר קדוש גם בהסתלקו ממקומו מציאותו איננו חסר משם כמפורש ליודעי חן על כן חשב כי הסולם ההוא שמציאותו לא חסר חשב ישיבנו הוא ית' שם בעצם להעלות משם את אליהו השמימה.

פסוק ב

ועל מחשבה זו אמר אל אלישע בגלגל **שב נא פה כי** ה' **שלחני עד בית אל** שהוא עד שם בלבד כי שם חשב תהיה עלייתו השמימה בסולם שלעומת שער השמים וכיון לומר טוב לך כי פה תשב כי לא תוכל ללכת אתי כי אני כמעט רוחני וטרם תלך אתה אלפים אמה אהיה אני שם וכמאמר עובדיה למעלה אליו והיה אני אלך אתך ורוח ה' ישאך על אשר לא אדע כו' וכמו שכתבנו למעלה מאשר נזדכך ע"י עוגת רצפים שעל ידה חיה מ' יום ומ' לילה לחם לא אכל ומים לא שתה עד בא אל המערה ושם נזדכך יותר וגם שם לא אכל וגם עד שובו אל ארץ נושבת.

וכל זה עודנו על הארץ באופן שלכתו מהלך כמה ימים ביום א' מגלגל לבית אל ומשם ליריחו ומשם לירדן ועברו מהעבר מזה בודאי כי לא בדרך אנשים היה הולך כי אם כמלאך וק"ו הוא אם מאז הלך לרגל את הארץ נאמר ותצפנו על כלב כי פנחס היה כמלאך רואה ואינו נראה ומה גם עתה **ויאמר אלישע חי** ה' **וחי נפשך אם אעזבך** ובהיותו בחברתו גם רגלי אלישע קלו **וירדו בית אל** בשעה אחת וזהו וירדו כלומר כאחת כי מן הרוח שנתוסף באליהו נתרבה באלישע שהיה בעת הסילוק ונעשה אלישע זך כרוחני בהיותו עמו וז"א **חי נפשך אם אעזבך** שע"י היותו דבק בך מרוח קדשך ידבק בי רוחניו' וקלות וזה ק"ו מערב רב שעל כנפי מלאכי השרת הלכו מרעמסס סוכות' לשעה קלה מהלך כמה ימים שנאמר וגם ערב רב עלה אתם וטפם ובהמתם כי להיותם אתם קלו גם הם ונמצאו בסוכות גס הם בשעה קלה.

פסוק ג

אז ויבאו בני הנביאים כו' והנה ראיתי מי שחשב שעל שנעדרה נבואה מהם החליטו הגזר' ואמרו כי אין זה כי אם שהיום אליהו נלקח הן העולם ועל כן חסרנו כל אך הם דברים בטלים כי אלו אמר שאחר סילוקו נתמעט היה סברא אך מקודם אדרבה כל כמה שהוא קרוב לסלוקו השפע מתרבה כמו שאמרנו למעלה וכן ארז"ל שמה שידעו **כי היום היה** נלקח הוא מרוב שפע נבואת אליהו ומי יבא אחרי המלכים מאן מלכי רבנן לומר הפך דבריה'. אך אשר חשבתי למשפט כי נהפוך הוא כי מאשר ראו שנתרבה להם שפע נבואיי גזרו אומר כי היום נלקח אליהו ועל כן נתרבה אורו ועל פי עלייתו עלו גם המושפעים באמצעותו להיות חזון נפרץ ועל כן אמרו לאלישע **הידעת כי היום** כו' לו' הנה אנחנו כי מעט אשר אתנו מתחלה הוכר עתה התוספות והיתרון בעצ' אך עתה שגדו' חלקך כמע' לא תרגי' ההפרש ביתרון. או אפשר שכל כך הוא היתרון שהוא נרגש גם לך וזהו **הידעת כי היום** ה' לוקח ועוד שנית אנו אומרים שהוא **אדוניך מעל**

ראשך כלו' שבסילוקו אין לך אדון ואין איש על ראשך כי אתה אחריו הראש והאדון במקומו כי לשפלות גדרנו אצלו אדנותו עלינו ושהוא על ראשינו כי אם לך בלבד ומינה כי בהסתלקו אתה הוא נשאר אלוף לראש תחתיו.
או **אמר גם אני ידעתי** כי כל כך היה בי היתרון שגם אני הרגשתי ומאשר אמרתם כי אני גדול שלא נתייחס אדנותו כ"א לי ושהוא על ראשי כלומר ובסלוקו אני הוא הראש מזה החשו כי אין לי חפץ לשמוע גדולות כי כמוני כמוכם.
או יאמר החשו בל ישליט עין ביתרונם ולהיות כונתו ית' ילך גם ליריחו מן הטעם האמו' להפליג בשפע נבואיי על הנביאי' אשר הם שמה כמדובר כאשר נאמר אליו.

פסוק ד

או **ויאמר לו אליהו אלישע שב** כו' לותר אלישע כלומר אלישע אתה איש ולא מלאך כמוני וה' שלחני יריחו והלא עד בית אל נצטערת ללכת ברגלי והנה אין הליכתי צריכה בשש כי היום צריך לגמור הדבר ואיך תנאץ ללכת אתי והנה הפעם הא' לבית אל לא היה כ"כ כאשר עתה שהוא יגיעה אחר יגיעה והוא מהלך רב מהראשון והשיב כבראשונה ויעזרהו ה' וילך לרגלו ויבואו יריחו והנה נביאי יריחו בושו מלהגיד כי נתרבה נבואתם.

פסוק ה

וע"כ לדבר בלחש נגשו בסמוך **אל אלישע ויאמרו** כו' כמפורש למעלה ויאמר לו אליהו שב נא פה כי ה' שלחני הירדנה והנה מיריחו עד מעבר לירדן הלכו ישראל בשני ימים ואיך ילך אלישע עמו בשעה אחת כי כל המסעות הנזכר ועלות אליהו השמימה הכל הי' ביום א' ויאמר כפעם בפעם חי ה' כו' ועתה לא אמר לו אלישע שב נא כו' כי אדרב' בראות שמתגלגל עד בית אל ומבית אל עד יריחו הלך בשתים ג' שעות עמו לא נראה לו קשה ילך גם עתה כי באמצעותו של אליהו עמו וכל עוד שהוא מתמיד עמו מקבל שפט ללכת לרגלו.
וזה אחשוב פירש באו' בפעם הזאת וילכו שניהם מה שלא נאמר כן למעלה כ"א וירדו בית אל ויבאו יריחו אך הוא כי למעלה לא היה מהלכם שוה כ"א הצד השוה שבהם שירדו לבית אל ושבאו ליריחו אך מרוצת אליהו תעבירנו אך בג' וילכו שניהם כלו' בשווי אחד כי בהתמדתו עמו קנה איכות רוחני מרוח אליהו והוכן לכך.

פסוק ט

והנה אמר אליו **שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך** והנה הר"ן כתב ששאל פי שנים בהשגת הנבואה והשי' לו כשאלקח ירבו עלי מאד שפע ואז מה שהוא פי שנים עתה או

כחות מהחצי אשר בי עתה ואז יהיה לך כן והנה הקשו עליו כי הלא ודאי הוא שיראנו לוקח כי שם היה ודחו סברתו.

פסוק י

ואחשבה כי כנים דבריו אך בזאת בשום לב אל או' מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך והוא כי הנה שלשה זמנים הם א' טרם הלקח ב' בהלקחו ג' אחר הלקחו והגיעו השמים ואליהו לא עלה בדעתו שיעצר כח אלישע לראות כי אם השני זמנים בלבד ע"כ אמר שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך לפי גדר שאוכל עשות טרם אלקח שהוא יותר ממה שהייתי יכול לעשות מתחלה כי סמוך ללקיחה רבתה השגתי אל הקודם כמדובר למעלה אז אמר לו ויהי נא פי שנים ברוחך בהשגת הנבואה שהוא עתה שרב לך מהקודם פי שנים מרוחך הידוע בך שע"י תוספת זה שיש לך עתה לא אהיה כשואל כפלים מאשר לך כי מן הסתם הוכפל לך עתה עכ"ז השיב לו הקשית לשאול כי לו יונח יש לי עתה כפלים איך אתן לך כל כחי לגמרי והלואי החצי אך אם לא תראה רק הלקחו מעמך גם זה קשה כי גם שאז יתוסף בי על מה שבי עתה מי יאמר שיש בך הכנה לקבל כ"כ.

אך **אם תראה אותי לוקח** שהיא אחר היותו לוקח לא בהפרדי מעמך כ"א בעלותו עד השמים שאז כבר אני לקוח כ"א אינך זך החומר וקדוש לה' לא תוכל לראות אך אם עד כה תהיה זך וספיריי להשיג ע"י הכנתך זו יהיה **לך כן ואם אין לא יהיה** וזה יורה או' לוקח.

פסוק יא

וכן היה כי תחלה **ויפרידו בין שניהם** שהוא בהלקחו טרם יעלה ואח"כ **ויעל אליהו בסערה השמים** ובכל זה ואלישע רואה גם אחר היותו לוקח והוא עולה השמים שנהפך לרוחניות בצד מה וכל אשר אתו ולא עצרו הגשם מהיות רואה ובכן לא נאמר ואלישע רואה בהלקחו כ"א אחר או' ויעל כו' השמים וע"כ היה רואה והוא מצעק אבי אבי כלומ' אחר שאני רואה לוקח מאתי אבי אבי אתה לי שני פעמים שהוא שאקבל ממך פי שנים ברוחך.

וזהו אומ' מצעק לשון הווה שהיה רואה ומצעק על הנאמר ולהורות איך ראה עלייתו עודנו עולה אמר רכב ישראל ופרשיו והוא כי היה עול' ועמו המרכבה עליונה שהם רכב ישראל ארבעה רגלי המרכבה העליונה הנמשלה לארבעה סוסים הנזכר בזכריה הנביא וקראו רכב ישראל אשר נשאו את ישראל אביהם והוא מאמר ספר הזהר על ויעל עמו גם רכב גם פרשים וגם ראה פרשיו של הרכב הם עליונים עליה' דוגמתם כנודע מחכמי האמת.

ושיעור הכתוב אבי אבי שאקבל כפלים ממך כי הנה רכב אלקים ופרשיו מקבילים פניך הנה כי הנני רואה בהיותך לוקח מעמי וסיפא גופא דעובדא. הנה **ויהי המה הולכים הלוך ודבר** וכו' והוא כי הנה ארז"ל על פסוק ויחן אל משה ככלותו לדבר אתו שהארבעים יום היה הקב"ה מלמדו והוא שוכח עד שאמר לו משה נאמר שנינו והיה הקב"ה חוזר עם משה ושם כתבנו מה היה הענין שהוא כי לקבל משה תורה שבעל פה כולה פעם אחת ולא ישכח עוד כי אין התורה נתנת פעמים הרבה.

ולהיות מוכן לקבל הלוחות מיד ליד היה צריך להזדכך עד כמעט התהפך חומריותו אל רוחניות וע"כ הוצרך ארבעים יום כנגד ארבעים יום של יצירת הולד כי כאשר נעשה בארבעים יום כך תתהפך אל מציאות הפכו במ' יום ולהזדכך רצה יתב' יהיה ע"י עסקו יתב' עמו בתורה שהיה לו זכוך מחברתו ית' ומהתורה וזהו ככלותו לדבר אתו שהוא דבור התורה אז ויתן אל משה שני לוחות.

וכן אומרו פה **הולכים הלוך ודבר** יהיה שהיו הולכים יחד ומדברים בד"ת וכן ארז"ל במדרש בפירוש ויתכן כי משם למדו ויהיה לפי דרכנו כי אחרי או' אם תראה אותי לוקח מאתך נתייעצו למען זככו להבינו שיראנו לוקח במה שיהיו יחד עוסקים בתורה שיזדכך עמו וע"י כן שניהם ראו **רכב אש וסוסי אש** מהמרכבה עליונה שבאו להעלו' את אליהו **ויפרידו בין שניהם** להעלות את אליהו לבדו ויעל אליהו בסער' ואחשבה שלא העלתהו השער' שא"כ הול"ל אז ויעל בסערה אליהו השמים.

אך הוא כי אדרבה הסערה שהו' המסך הראשון מהארבעה שלפני השכינה שהוא שטן בקש לקחת נפשו כמאמר מדרש הנעלם אלא שלא יכל לו כי רפפה תחתיו ובכן יאמר ויעל אליהו ע"י **רכב אש וסוסי אש** שהם מרכב' השכינה הנז' עם היותו בסער' הוא הקליפה החצונה שלקחת נפשו זממה ולא שוה לה כי ברכב וסוסים שלפנים מהארבע' מסכים עלה השמים וכמו שכתבנו שראה אלישע רכב ישראל ופרשיו כמדובר ואמר שכאשר לא ראהו עוד החזיק בבגדיו ויקרע' לשנים קרעים יאמר שקרע מלבוש עליון ומלבוש תחתון וזה לשני' קרעים ויקח את אדרת אליהו כו' ויכה את המים כו'. והנה התכת התיבות קשה להלום ואחשבה כי רצה הב"ה להורות כי נחה רוח אליהו על אלישע ולא נקרע הירדן ע"י אדרת אליהו עד שהכה הוא בידו ויחצו המים וזהו ויקח את אדרת כו' ויכה את המים ובראות שלא נקרע אמר איה ה' אלקי אליהו כלומ' איה ה' כי נסתלק בסילוקו ואיה הוא עתה כלו' ואין עוד איש יוכל לעשות כן כי נסתלק ה' וכאן אחר שנסתלק אליהו שהי' מרכבה אליו אך חזר ואמר אולי כחו נסתלק למעלה ונחה עליו כחו וע"י יחצו המים ואכה גם אני ויעש כן כי אף הוא ויכה את המים מיד

ויחצו הנה והנה אז הכיר כי נחל הוא כחו בעולם וכן בני הנביאים שראו מנגד אמרו נחה רוח אליהו על אלישע כי ע"כ ע"י אדרתו לא נקרע הירדן כי אם ע"י אלישע בעצמו וע"כ באו וישתחוו לו ארצה ואז אין ספק כי סיפר למו מעשה שהי' איך היה כי באו סוסי אש ורכב אש ויעל השמימה אז אמרו אליו הנה נא יש את עבדיך חמשים אנשים ילכו נא ויבקשו כו' והוא כי אמרו אם היה הולך לג"ע של מטה היינו אומרים כי שם הוא בגוף ונפש אך אם עלה השמים במרכבה עליונה **רכב אש וסוסי אש** הנה לא יתכן מבלי יפשוט חומרו ממנו וא"כ מה נעש' מגופו אך אין זה כ"א שנשאו רוח ה' את גופו כאשר הופשט מרוח וישליכהו בא' ההרים אחד הגאיות עד נלך ונקברנו ויהיו שומרים אותו כאשר היה שומר את נבלת איש האלקים אשר בא מיהודה כי גם שאמר היום ה' לוקח את אדוניך כו' ידעו מציאות סילוקו אך לא אופן סילוקו ויאמר לא תשלחו והוא כי הוא הבין דרכו כי קרה לו מעין אשר קרה לחנוך כאשר לקח אותו אלקים כי נצרף ונזדכך גופו כעצם השמים הזך ממהותם וישאר שם לבוש דק וזך אשר בו יתלבש בבואו אל העולם הזה והניחם שם עשות עד שראו בחוש כי צדק במאמרו:

פסוק יט

ויאמרו אנשי העיר כו'. הנה היה יכול לומר דבר ה' ולרפא' המים מבלי מלח וכ"ש מבלי שום המלח תחלה בצלוחית חדשה והנה ידוע כי ים כנרת שמימיו מתוקים היה נמשל אל הקדושה וים המלח אל הטומאה ובכן אפשר לכאורה שיחדשו חומרם שהיצה"ר הדומה למלח בתוכו על ידי תשובה ועל ידי טהר חומרם אשר הוא דומה לצלוחית של חרס ישליכו היצר הרע אל מוצא המים שיולוכוהו לבית המדרש ששם הוא מוצא התור' הנמשלת למים ועל ידי קבלתם לעשית כן נרפאו מיד המים עם היות שעשו הרמז בפועל כפש' הכתוב עוד אפשר כי רעת העיר היתה מאשר אררה יהושע בן נון ותיקנה בשם שצירופו עולה ג' תיבות אלו צלוחית חדשה עם חיבת מלח והוא כי במספר קטן עולים ג' תיבות אלו עם הכולל ס"א וכן עולים תיבות אשר אררה יהושע בן נין במ"ק ותיקן ע"י צירוף קדושה להכניע טומאת הארורה ולבטלה בשיעור כיוצא בו:

פסוק כג

ויעל משם בית אל כו'. ארז"ל שאותם הנערים קטנים גדולים היו אלא שהיו מנוערים מן המצות כו'. ועוד אמרו ויראם שראה שנתעברו אמותיהם מהם בליל יוה"כ ויתכן לומר לפי זה כי ע"כ קראם נערים קטנים עם היותם גדולים על כי עולה במספר קטן נערים קטנים כמו מליל הכפורים והסברא הוא כי ע"י שם בן מ"ב שהרג מ"ב ילדים והשתים דבים ארז"ל שלא היו שם מתחילה ויש אומרים שגם יער לא היה שם ונברא לשעתו

ולמה נתייחד מציאו' זה מלבד שהכתות טומא' הנאחזים בעון הנז' יהיה להם דמיון לאלו גם אפשר בשום לב אל או' שתים ולא אמר שתי דבים או שני דבים ואל היות שני דבים חסר שהוא לרמוז כי שם ה' אשר קללם בו הוא שם מ"ב כי מלבד הה"א של היער שהיא להורות המקו' ואינה מן השורש עולה שתים דבים מן יער מ"ב במ"ק:

פרק ג

פסוק יב

ויאמר יהושפט כו'. ראוי לשים לב אל אומרו מאותו מלא ובחולם האלף ולא בשורק וכן אומר **ויאמר יהושפט יש אותו דבר** ה' אך אשר מקרוב נסתלק אליהו שהיו מימיו נאמנים שאל ואמר האין פה נביא לה' ונדרשה מאותו כלומר שיהיה מאותו הנביא הידוע בא מכחו שנאצל בו מרוחו שהוא תלמידו וקרוב לשמוע שרמוז באומר' האין פה דומה אל מי שנאמר בו מה לך פה אליהו ויאמר פה אלישע בו שפט אשר יצק מים ע"י אליהו כאשר שאלת כי זה הוא תלמידו מובהק שלמד ושימש כי גדולה שימושה.

ומה גם לאומרים מרז"ל איך על ידי י"ב כדים מים נתמלאת תעלה כבית סאתים זרע שהוא ע' אמה ושיריים על ע' אמה ושיריים אלא שעל ידי מה שיצק מים אז אלישע ע"י אליהו נעשו אצבעותיו כמעינות וזהו אשר יצק מים ע"י אליהו כי הנה זה אות ומופת כי יש בו מרוח ה' שבאותו ששאל יהושפט שהוא מרוח אליהו ועל כן כשומעו מיד **ויאמר יהושפט יש אותו דבר** ה' לומר זה ודאי **יש אותו דבר** ה' בו ואין כמוהו ועל כן לא נאמר אתו וגם הוא מלא שאין הכונה שיש עמו כי אם שהוא מלא מאותו הנזכר כאומרו על ידי אליהו ומפני שיהושפט הכיר ערכו לא ירד אליו בטכסיסי מלוכה כי אם כאחד העם וזהו שנא' **וירדו אליו מלך ישראל ויהושפט ומלך אדום** ולא נאמר מלך ביהושפט וכן נראה מתנחומא וכראות הנביא כך שהיה בא מלך ישראל לפניו בתכסיסי מלוכה וגם לפני יהושפט עם היותו יותר זקן וצדיק ע"כ כעס עליו ויאמר מה לי לך ולא קראו מלך ואמר לו לך אל נביאי אביך ואל נביאי אמך והשיב לו ואמר איני עיקר בדבר הזה עם היות שמלך מואב פשט בי ושני מלכים אלו באו לעזרני כי הנה איני חושש על הנוגע אלי כ"א על שלשתנו יחד כי קרא ה' לשלשת המלכים האלה לתת אותם ביד מואב וכלומר אם אינך עוש' בגיני עשה בשביל שלשתנו שבכלליו יהושפט וגם אל תחוש אל היותו בא אחרי ובלי טכסיסי מלכות לומר שאיני מחשיבו כי הנה כמוני כמוך ובתואר מלך הוא אצלי לומר שלשת המלכי' כי גם הוא מלך חשוב כמוני אז אמר לולא פני יהושפט אני נושא כו' לומר גם זה בכלל חסרונך שהחשבת את מלך אדום כמוהו לומר שלשת

המלכים ומה לי אם מלך אדום יפול ביד מואב אך אין הענין כי אם אתה ויהושפט ועל שניכם אני אומר כי לולא פני יהושפט אפילו מביט בך לא הייתי נמצא כי משלשת המלכים אין עוד כי אם אחד ועל ההתפעלות וכעס הוצרך מנגן לחול עליו נבואה וירא מלך מואב כי חזק כו' בא לנסות דרך טבע להבקיע אל אדום הקל משלשתם ולא יכול תפס דרך השגחיי כמ"ש ז"ל שאמרו לו כי על שאברהם עקד בנו יחידו הוה הוא יתברך מחזיק את בניו אז ויקח את בנו הבכור גם הוא ויעלהו עולה לה' ויהי קצף על ישראל שלא היו עושים כמו שנאמר לידבק בה':

פרק ד

פסוק א

ואשה אחת כו'. הנה אישה היה עובדיה הנביא והוא הי' מכלכל מאה נביאי ה' חמשים חמשים במערה כאשר אמר הוא לאליהו והיה מלוה ברבית מיהורם בן אחאב והיתה צעקתה כי גם שהלוה ברבית נענש ועושים לו שלא כהוגן הנה **ואתה ידעת כי עבדך היה ירא את** ה' ואשר עשה אדרב' לזכות יחשב לו לפרנס מאה נביאי ה' שלא ימותו והנושה הידוע **בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים** עם היות שאין לו לא עלי ולא על ילדי חיוב לפרוע ויאמר אליה אלישע מה אעשה לך כי לא ישמע ממני הגידי כו' ושאלי לך כלים כו' ובהמלאות הכלים שאת מריקה בו מן האסוך לבא להריק בכלי אחר לא תזקוף פי האסוך למעלה לבלתי יריק על הארץ עד לכתך להריק בכלי אחר פן יפסק הקילוח המושך ממנו ולא ישוב לקלח עוד כי אם את המלא שתחת האסוך תסיעי להביא אחר תחתיו אך את האסוך לא תסיעי כי אם תניחהו מריק כאשר הוא עד שומך אחר תחתיו וזהו והמלא תסיעי וכן עשו הם מגישים אליה הכלים זה אחר זה והיא מוצקת כי לא היתה זוקפת פי האסוך למעל' לבל יצוק על הארץ מהמלאות האחד עד יגישו השני תחתיו כי אם תמיד היה מוצקת בלי הפסיק חוט הברכה כי לא ישוב לקלח בהמשך ועל כל זה כאשר לא היה עוד כלי עמד ופסק השמן מלקלח ותבא ותגד לאיש האלהים כלומר כי במה שהיה עד כה בטבע לא היה די שלם נשיה כי רב היה כי לכלכל מאה נביאים בימי רעב ממון רב היה מה שלוה מיהורם אז אמר לה לכי מכרי את השמן ויבורך שתוציא מן הכלים שמלאת עד שתשלמי את נשייכי כי יתברך בהם ואת ובניך תחיי בנותר כי לא יכלה כל עוד שהם מוציאים אך לא להעשיר כי אם כדי מחייתם שיהו לוקחים ומוכרים ונזונים וזה אמר תחיי שהוא כדי חייהם והנה רז"ל אמרו מאומרו תחיי שהוא עד תחיית המתים ועדיין קשה אם לכך נאמר לשון חיות היה לו לומר תחיו כי

גם בניה יזכו לתחיית המתים ובמה שכתבנו מתיישב לשון חיות ומה שלא נאמר תחיו אפשר שרמז כי כל הברכה הזאת אינה רק כל ימי חייה בלבד כי צדקת היתה וכמו שכתבו רז"ל על סמיכות הקודש כי מאשר היה קצף גדול על ישראל לא נתקיימו כי אם בזכותה כי דרשינן סמוכים ויהי קצף כו' **ואשה אחת מנשי בני הנביאים** כו':

פסוק ח

ויהי היום ויעבר אלישע כו'. ראוי לשים לב האם להיותה גדולה וחשובה תחזק באיש לאכל לחם הלא טוב היה לאישה להחזיק בו ולא לה. ועוד למה מאז והלאה **יסור שמה לאכול** והלא יותר דרך ארץ היה לבלתי התמיד מאליו ועוד אומרו הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא והנה רז"ל בקשו טעמים אשר אינן בפשט הכתובים ועוד אומרו נעשה נא עליית קיר האם לא היה לה אלא קיר אחד. ועוד מה ענין ארבעה דברים אלו מטה ושולחן וכסא ומנורה ועוד אומר וישכב שמה למה לא הזכיר שאכל בה לחם וגם למה טרם ישכב לא אמר לה הנה חרדת אלינו כו' שאמר לה אחרי כן. ועוד אומרו ותעמוד לפניו שהוא מיותר. ועוד כיון שהיא לפניו למה דבר ע"י גחזי ולא דבר אליה. ועוד אומרו הנה חרדת כו' מה לעשו' לך שיורה שעל מנת לקבל עשתה. ועוד מה השיבה באומר' בתוך עמי אנכי יושבת. ועוד אומרו בפעם השנית ותעמוד בפתח ובראשונה ותעמוד לפניו. ועוד אומרו אל אדוני איש האלהים כי אומרו אל אדוני מיותר ובלתי מובן. ועוד אומרו אל תכזב איך ערבה אל לבה לדבר כה אל איש אלהים קדוש ועליו יפלא שלא הקפיד:

אמנם הנה יראה מרז"ל כי זקנה היתה וחדל מהיות לה אורח כנשים ולפי זה אפשר לכאורה לומר כי זה כיון באומר **ושם אשה גדולה** שהיא גדולה בימים וע"כ לא בושה מלהחזיק **בו לאכול לחם** כאשר אם היתה בחורה אך לפי דרך המפרשים שהיתה גדולה בחשיבות מפורסמת בחסידות וכמ"ש ז"ל כי כל שאר נשים היו יראות כי נבהלו מבהיקות אור פניו וע"כ **שם אשה גדולה** כו' כי לחסידותה בטחה יתאכסן אצלה ובזה יאמר ותחזק בו ולא יעלה על לב שפירושו לשון אחיז' כמו והחזיקה בו כי אם לשון חזקה כמשמעו והוא שע"י שלוחיה רבים ונכבדים לפי כבודו לא אחת ולא שתים פעמים האכילתו לחם בביתה כי אם עד היות לה חזקה בו למצוה זו שהוא ג' פעמים כי בתלתא הויא חזקה.

וזהו **ותחזק בו לאכל לחם** ומאז והלאה לא היה לה להזמינו בכל פעם שהיה בא לעיר כי כבר הוחזק ואין לשנות אכסניא כי אם **ויהי מדי עברו יסור שמה** אך לא היה כי אם לאכול לחם כי תאכילנו חולין בטהרה אך לא היתה שמה כי היתה שם היא עם בעלה

ולא יאות לשבת שם בל יתקיים בו נשי עמי תגרשון מבית תענוגיה וזהו **מדי עברו יסור שמה לאכל לחם** כלומר אך לא לשכב עמה כי אם במקום אחר אז ראתה כי זה הוא טלטלה גבר.

פסוק ט

ע"כ **ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא** כלומר כי בלחם אשר הוא אוכל ראיתי אור פניו ויסף אל השמועה **והוא עובר עלינו** שהוא דרך העברה בלבד לאכול ולא ללון ואלו היה קצת פעמים במקרה החרשתי אך הוא תמיד.

פסוק י

לכן נא נעשה **עלית קיר קטנה** כו' **והיה בבואו אלינו יסור שמה** כי לא תהיה העברה כאשר עד כה כי אם ביאה ללון כי גם בלילה ישכב בה וגם לא יצטרך לבא הביתה אלינו מקום אנשים ונשים כי אם יסור שמה מעצמו ויהיה ענין עלית קיר כדרך שרים לעשות עליה שאין לה גג כ"א כמין אהל משופע מדפין מתוקנין טובים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים כי מטר לא ניתך בתוכה כי ישפע וירד סביב וע"כ עלית קיר תקרא כמז"ל בגמרא סוכה שעשאה כמין צריף או כמין אהל פסולה מפני שאין לה גג שכולה קיר אחד.

וע"כ לזאת תקרא עליית קיר ואמר **ונשים לו שם מטה** כו' הוא מה שכתבנו כי עיקר מה שרצת' לחדש לו עתה היה המטה במה ישכב ע"כ הקדימ' עם היות מציאותה מאוחר לכל שאר הדברים הנאמרים באמת וע"ד האמת הם ד' תקוני שכינתא כי הבינה כי נהור' שכינתא עמיה שרי עוד כיוונה כי הפרישה העליה ההוא לכבוד כמו הסוכה של מצוה שאין מכניסין בה אלא דברים נאים מצעות נאות וכסא ומנורה ומטה לישן בה וכלים בלתי נאים חוץ לסוכה וע"ד זה אמרה **ונשים לו שם מטה ושולחן וכסא ומנורה** כלומר אך לא שאר כלים של תשמיש וכל שאר שאינו של כבוד ויהי היום ויבא שמה כו' וישכב שמה כי מלבד הלחם הנהוג גם וישכב שמה שהיא הנאה שנית כי עד כה לא היה נהנה רק מהאכילה לבד ועתה גם וישב כי זאת היתה כונתה בעלית קיר כמדובר וע"כ ביום שבאה אל הפועל הנאה זו השנית ומה גם לחכמי האמת שראש היה רצה להיטיב לה ולראות אם ראויה לעשות לה נס אמר אל גחזי נערו קרא לשונמית הזאת ותעמד לפניו והוא כי הנה כתבנו מרז"ל שכל אשה שהיתה רואה אותו היתה מתה רצה לנסות בזו אם גדולה באיכות קדושה היא מהשאר וירא כי עצר' כח להיות נצבת לפניו אז הכיר כי רוח אחרת עמה יתירה משאר נשים ראויה ליעשות לה נס אז ויאמר אמר נא אליה כו' על ידי שליח כי אינו דרך ארץ לייחד דבור עם אשה והיו הדברים הנה חרדת כו' לומר

הן אמת ידעתי כי לא ע"מ לקבל הטבה הטבת חסדך כי אם מה שחרדת אלינו היה ולא אליך להנאתך שנטיב לך ועכ"ז אמרי מה לעשות היש לך לדבר אל המלך הוא מלכו של עולם כמאמר חכמי האמת או אל שר הצבא שלמעלה להליץ בעדך ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת ובזכות הכלל ייטב לי בכללם מה שאין כן אם תזכרני לבדי כי יבוקר פנקסי או אמר אל הנער ומה לעשות לה כו' לומר הנה בר"ה השאלה המיוחדת היא חיים וזה חשבתי לשאול אליה ביום זה שאמרו חכמי האמת שהיה ר"ה ואמר' בתוך עמי שיזכרם ה' לחיים אנכי יושבת ואחי' בכללם אבל מה היא צריכה בייחוד שאינו כעת בכללות ישראל וזהו מה לעשות לה כלומר בייחוד שאינו צורך לכל שלא תאמר בתוך עמי כו' אז אמר אבל בן אין לה כו' לומר אין שאלתה כאשר חשבת שהיא חיים שהוא שאלת הכללות אבל הוא כי בן אין לה כו'.

פסוק טו

אז **ויאמר קרא לה** כו' כי אחר חסידותה זה שאמרה בתוך עמי שהקטינה את עצמה רוצה אני לדבר עמה ולא על ידך כאשר בתחלה אז הקטינה עצמה יותר ותעמד בפתח ולא נכנסה לפניו כבתחל' כי הוכלמ' ליכנס לפניו פעם אחר פעם.

פסוק טז

וידבר לנוכח אתה ויאמר כעת חיה כו' **ותאמר אל אדני** כו' לכאורה יאמר ראה מה אתה אומר כי גם שאל היה **אדוני איש האלהים** כי אם איש מהמון ישראל ראוי הוא שאל תכזב כי בני ישראל לא ידברו כזב כלו' ראה ועשה שיאמנו דבריך:

או יאמר במ"ש ז"ל שאמרה חדל להיות לי ארח כנשים כו' וזה יאמר יתכן תאמר הלא נערך לא חשש היה עיכוב כי אם על שאישי זקן כי לא ידע כי פסק אורח כנשים ממני ע"כ אני אומר אל אדוני כלומר גם שלא היה אדוני כלומר זקן שהוא סיבת אדוני לעכב איש האלהים יראה אני אל תכזב בסבת שפחתך כי אתה חשבת כי דרך נשים לי והבטחתני בנס בלתי כפול ואלו ידעת כי חדל ממני לא היית אומר כי ב' נסים יחד אין לי זכות לקבל וא"כ ימצא שע"כ לא יהיה הדבר להחזירני לנערותי וגם ללדת בן ותשאר בדאי כי לא יהי' הדבר בסבתי ויחשיבוך לכוזב בשביל שפחתך כי חדל ממנה אורח כנשים ואתה לא ידעת זה כשנדרת ולא חש לזה כי נקל בעיני ה' להחזירה לנערותה שתהי' ראויה להריון ושיהיה בן.

פסוק יז

ועל ב' הדברים הוא אומר **ותהר האשה ותלד בן** וכו' ובזה יתיישב מז"ל באמרם על ויגש גחזי להדפה להוד יפיה כי למה לא בערה בו אש יפיה כל הימים אשר היה בביתה והיה

קורא לה לבא אל העליה כי אם שם בהר לפני קהל עדת ישראל לעיני כל קהל העם אך הוא כי עתה מעת בישרה הנביא חזרה לנערותה ותגלה הוד יפיה כאשר בתחלה.
או יאמר אל תכזב כי בהזכיר מאז"ל שהתפלל ריב"ל שיראה לו אליהו ושילך עמו ממקום למקום עוסקים בתורה ולינה אחת לנו בית איש עני ויעש להם אכסניא גדול' מעניותו בשמחה רבה וישכימו בבוקר לדרכם וירא אליהו בחצרו עגלת בקר מהאיש העני ויהרגנה וילכו בלילה השנית לנו בית איש עשיר ויאכילם בעין רעה וישכימו בבקר כפעם בפעם וירא והנה חצרו של בעל הבית רחב ידים בנה לו שם בירה גדולה אמר לו ריב"ל בלכת' בדרך אין דעתי סובלת זה למטיב לנו הרגת פרתו ולצר עין בנית לו בירה א"ל הלא אמרתי כי לא תוכל ללכת עמי ולהתמי' עמי דע כי הראשון היה עתיד למות מהרה עשיתי לו ככרת נעשו בפרתו והשני היה עתיד לחפור בחצרו ולמצא מטמון ועתה ע"י בירה זו לא יחפור תחתיה והבירה היא מעשה נס בעלמא לא תתקיים לו הרבה ע"כ וע"ד זה יתכן חששה זאת האשה כי אמרה הלא אדוני זקן ואני חדל ממני ארח כנשים כמדובר מרז"ל וגם כל בן הניתן בזכות אשה אינו מתקיים כי על כן אמרו חכמי האמת על שמואל שנסתכן בקטנותו ביד עלי על שהורה הלכה בפני רבו ויבקש המיתו לולא התחננה אמו והית' גרמת נזקו על דאתא מסטרא דנוקבא כך חששה גם זאת ואמרה אל אדוני כו' לומר הנה ענין בן זה בא שלא בדרך טבע כי אם נס בעלמא ובלי זכות מסטרא דנוקבא יראה אני שיהי' דבר בלתי מתקיים כבירה שהזכרנו שבנה אליהו לאכסניא שלו והדבר הבלתי מתקיים נקרא בכתוב כוזב כד"א כמו אכזב מים לא נאמנו וזהו אומרו אל היה אדוני איש האלהים כי אם אחד העם אל תכזב בשפחתך לעשות דבר כזב שלא יתקיים שתמצא בזה כמתהלל במתת שקר שתדור לי הטבה ואינה כלום כענין הבירה שהזכרנו וז"א אחרי כן במות הילד הלא אמרתי אל תשלה אותי שהוא אל תעשה דבר שאחטא לך בשגגה שתצא מפי שהתהללת במתת שקר:

פסוק יט

ויאמר אל אביו ראשי ראשי כו'. אפשר שלאביו קרא ראשי ואמר ראשי כלומר חש עלי ראשי אני חש בראשי **ויאמר אל הנער שאהו אל אמו** כלומר כי בזכותה בא ועל ידה תהי' תרופתו והיא אמרה במותו אלכה לי אל הנביא כי מאי דלא הוה הוה על ידו מאי דהוה לא כל שכן ועשתה בחכמה להסתיר דבר ושלא להזכיר עליו שם מות כי הדבור מזיק בעניינים כאלו לבלתי יתקן וכן הנביא דבר נפשה מרה לה ובאומד הדעת נתן אל לבו כי מת הילד ואמר וה' העלים ממנו ולא הגיד לי כלומר העלים ממני טרם יהי' ולא הוגד לי אחר העשותו כלומר וטוב הוא כי אוכל לתקן כיין שלא הגיד שהוא מת פן תוחלט

מיתתו ויאבד תיקונו וכן היא לא אמרה מת הילד כי אם השאלתי כו' הלא אמרתי אל תשלה אותי ולא אמרה כי מת הילד בל הוציא מפיה תואר זה בל יצא עליו שם מות:

פסוק כח

ותאמר השאלתי בן כו'. הנה כתבנו בשם חכמי האמת כי כל בן הבא מסטר' דנוקבא אינו מתקיים ובזה כי מיראת' פן יאמר לה הנביא מה אעשה לך ועל הולדו מצדך לא נתקיים ע"כ פתח דבריה הי' **השאלתי בן מאת אדוני** כלומר לא מסטרא דנוקבא יקרא כי לא שאלתיו ממך כי אם אתה מעצמך אמרת לי וא"כ מסטרא דדכורא יקרא אז ויאמר לגחזי כו' והנה השם לבו אל ענין הנביא הלזה הלא יסכים ויאמר אוי לנו מיום הדין האם איש אלהים קדוש כזה נשמר מלדבר אל אשה גדולה בחסידות כזו לנוכח אתה כי אם ע"י שליח עם היותה אכסניא שלו כמה שנים כי הנה כאשר באה לפניו תחלה לא דבר לה מאומה כי אם אל גחזי אמר יאמר לה מה חרדת אלינו כו' כי אם בפעם השנית בעמדה בפתח רחוקה ממנו אמר לה כעת חיה כו' וכאשר השיבה ותאמר אל אדוני איש האלהים כו' שתק ולא השיב לה מאומה וגם עתה בבואה מרת נפש לפניו מרחוק שלח לה את גחזי לאמר לה השלום לה כו' ובהגישה אליו **ותאמר השאלתי בן מאת אדוני** לא אמר לה מה לך ולא דבר לה מאומה כי אם מיד ויאמר לגחזי כו' וכן באומרה אליו חי ה' כו' אם אעזבך ויקם וילך אחריה עד ביתה ואין דובר לה דבר עד שהחיה את בנה ויאמר לה שתי תיבות בלבד שהם שאי בנך בלבד וכל זה ללמדנו דעת לבלתי הרבות שיחה עם האשה ומאשר ארז"ל על ויזורר הנער עד שבע פעמים שהוא כנגד ימי שנותינו בהם ע' שנה יראה שהי' סוב שלם החי ע' שנה:

פסוק מא

ויאמר וקחו קמח כו' ראיתי מה שהקשה מה לענין הקמח אצל זה והוא אינו ענין הפכיי לומר שממתק מר במר וטוב טוב היה בלי השליך שום דבר יאמר כה אמר ה' רפאתי כו' אך אין ספק כי אין זה כי אם שהרהר צירוף איזה שם או שמות הרמוזים בקמח הוא מהרהר והם משליכים והרע מסתלק ואם נשים לב אל וי"ו יתירה שהל"ל קחו קמח ולא וקחו אפשר שכיון לצרף וי"ו עם אותיות קמח שעולים כמספר שמות עם י"ו אותיותיהם:

פסוק מב

ואיש בא כו'. ארז"ל כי אומרו מה אתן זה הוא ככר לחם א' לכל מאה איש כי אלפים היו ויתכן לפי זה כי משרתו רצה לשומרם לאלישע לבדו כי בשבילו הובאו ויספיקו לו כמה ימים אמר לו הוא **תן לעם ויאכלו** גם שהובאו בשבילי אז אמר משרתו מה אתן זה לפני מאה איש כלומר ולכן טוב טוב לשומרם לך ונעשה רצון הנותן שיהיו לך שתהנה אתה

בעצמך מהם ע"כ אמר זה וזה יהיה כי נהנה אני והם כי כה אמר ה' אכול והותר נמצא כי הם יאכלו וישבעו וגם אני אוכל ואחיה בנותר נמצא כי אשר הובא לי והוא שלי אני נותנו להם והם יאכלו תחלה ואני אחריהם באשר יותירו והוא כמעשה הצרפת לאליהו שהוא אכל תחלה והיא ובנה באחרונה וכן עשה כי ויתן לפניהם ולא לפני הנביא ויאכלו ויותירו ואינו אומר ויותר כי אם ויותירו כי כח הצדקה שעשה עמהם וזכות המקבלים כי יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני עושה העני עם בעל הבית שמטילים ברכה בנכסיו כך הם הותירו בלחם הנביא לבעליו ואכל גם הוא בנותר ולהורות שלא היה מעט מזער אשר נותר אמר ויותירו כדבר ה' כי להיות אומרו והותר דבר ה' היתה ברכה גדולה וכיון לא הותיר בערך היות אומרו והותר דבר הנביא אשר דברו בשם ה' כי אם כדבר ה' אשר דבר אל הנביא תחלה:

פרק ה

פסוק א

ונעמן שר צבא כו'. ראוי לשים לב אם הילדה לא אמרה כי אם על הנביא איך שלח מלך ארם אל המלך לאמר כבוא הספר הזה כו' ואספתו מצרעתו אך הנה על דעת מלך ארם כי הנערה לא ידעה כי אם להיות הדבר מפורסם שהנביא היה נוהג לאסוף אנשים מצרעתם מאסף ונוטל שכר כרופא אומן שבעיר ע"כ חשב שאינו כבודו כי מלך הוא לשלח שר צבאו אל הנביא כי אם אל מלך כמוהו והוא יצוה את הנביא כי חשב כי מפורסם הוא כי זה דרך הנביא ולא תבצר מהמלך ידיעת דבר זה ועל כן סתם אמר ואספתו שהוא על ידך כי שלוחו של אדם כמוהו אך שקר היה כי לא היה המלך מאסף אנשים מצרעתם מעולם ע"כ חרד ויירא פן מתאנה הוא לו ויקרע את בגדיו אז כשמוע איש האלהים אמר הנה אדוניו לא השיבני לשלוח אלי אך הנה יבא נא אלי כי אני לא אלך אליו ולא יתחרט על מה שיבא לכבודי כי על ידי מה שאעשה לו יראה וידע כי יש נביא בישראל כלומר כי לא על אשר הביא עמו כסף וזהב אני עושה כי אם לקדש שם ה'.

פסוק ט

אז הלך עד ביתו ויעמד נצב מעומד **פתח הבית לאלישע** ולא החשיבו לא לצאת אליו ולא לאמר שיכנס ולא לדבר בעצמו מבפנים עמו כי אם וישלח מלאך לאמר הלוך ורחצת שבע פעמים וטהר כו' אז ויקצף נעמן ויאמר חוששני בין מפני הכבוד בין מפני התועלת מפני הכבוד כי אמרתי אלי כי גדול אני לא בלבד לצאת מקרב ביתו לדבר אלי כי אם גם יצא מחצרו החוצה וזהו אומרו יצא יצוא שהוא יצא מהבית יצוא מהחצר וגם ועמד

לפני מעומד וגם לענין התועלת חשבתי יקרא בשם ה' אלהיו ואחר קראו שיושפע שפע מהשם הנזכר אל ידיו תבצענה שאחר קראו יניף ידו אל המקום של נגעי הצרעת ועל ידי כן ואסף המצורע ואין לומר כי אחר שמבלי זה יש תיקון על ידי רחיצת מימי הנהר גם זה לא כן הוא כי אם שהלעיג עלי כי הלא טוב אמנה ופרפר נהרות כו' הלא ארחץ בהם האם וטהרתי מהצרעת על ידי רחיצה בנהרות ההם ודאי שלא אטהר ואם כן כ"ש בירדן וזהו אומרו וטהרתי בתמיהה כלומר כי אם טהרתי כשארחץ בהם לא כן הוא כמדובר.

פסוק יג

ויגשו עבדיו ויאמרו אבי אלו מה שצוה לך היה דבר קשה לעשות וגם היה נראה לך שאין בו מועיל הלא תאמר לא אעשה דבר קשה לעשות בהיות שיראה שאין בו תועלת אך כשהדבר קל גם שיראה משולל תועלת למה תמנע מלנסות אותו אולי יועיל וזהו אומר דבר גדול קשה **הנביא דבר אליך** בתמיהה הלא תעשה ותנסה אולי יועיל וכ"ש שודאי יועיל וזהו **אף כי אמר אליך רחץ וטהר** כלומר אם היה אומר לך רחץ ותתרפא היית אומר כי הרחיצה עושה הרפואה והיית מקשה מנהרות דמשק ואפילו בלשון טהרה אם היה אומר רחץ ותטהר היית יכול לומר שהרחיצה עושה טהרת הצרעת אך רחץ וטהר אינו אומר שהרחיצה עושה כ"א שהנביא גוזר ואומר אל גופך וטהר מצרעתך כי דבורו בשם ה' גוזר בך הטהרה. או יאמר בשום לב אל אומ' דבר אליך אמר אליך והוא לא דבר אליו אך הוא לא אמר לשליח שיאמר אמור לו שירחץ בירדן ויטהר רק כמדבר לנוכח עם נעמן ורחצת וישוב בשרך וטהר יורה כממשיך שפע ממנו אליו וזה דבר גדול הוא שהנביא דבר אליך כלומר לנוכח אז וירד ויטבול וכו' כדבר איש האלהים כי כיוון לקיים דברו למה שהוא איש האלהים ויועילנו כי שב בשרו הנאכל ויטהר מבהרותיו אז וישב כו' ויבא אל תוך ביתו ויעמד לפניו כלומר עתה שהטהרתי אני בא ועומד לפניך לא בהיותי מצורע כי סורו טמא תאמר אלי ויאמר אל תתנני לחושב כי ע"מ לקבל פרס מנחתי עשיתי כ"א לקדש שם שמיה הוא כי מבלעדיו אין אלהים וזהו הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל כי למען זאת עשיתי וא"כ אחר שהמכוון נעשה קח נא ברכה ולא שכר מאת עבדך:

פסוק טו

או יאמר אולי לבלתי ההנות מגוי תמנע ליקח ממני הנני מודיעך כי הנה נא ע"י מעשה זה **ידעתי כי אין אלהים** כ"א בישראל והרני כגר לכן **ועתה קח נא** כו' כי אינו כגוי ממש ויאמר חי ה' כו' ויאמר נעמן ולא יותן נא לעבדך משא צמד פרדים אדמה מארץ ישראל לעשו' מזבח אדמת א"י לשם ה' כי לא יעשה עוד עבדך עולה כו' לאלהים אחרים והכונה

לומר כי בזה לא יאמרו שבשכר תרופת הצרעת תקח ברכתי או מתנה כ"א חלופי משא צמד פרדים אדמה וכהתימו לדבר דבריו השיב ואמר לו לך לשלום לומר לא תבקש תואנה לשאקח ברכתך ע"י קחת צמד פרדים אדמה כ"א לך לשלום ואל תשית לבך לדבר אחר:

פסוק כ

ויאמר גיחזי כו' כלו' אינני עובר על דברי אדוני כי הלא שבועתו היתה אם אקח דהיינו אם יקח בעצמו מידו וזהו והנה חשך כו' מקחת מידו שהוא הוא מידו אך לא אם אקח אני ואפי' לא יהיה מידו כ"א מאתו וזהו חי ה' כי אם כו' ולקחתי מאתו ובשובו אמר אליו לא לבי הלך כלו' אל תחשוב שבאומד לבי אני אומר כאשר עשית זאת כי לא לבי כלו' לא אומד לבי הלך כ"א מה' כאשר הפך נעמן מעל מרכבתו לפניך ומה ראית האם עתה עת לקחת בעת שהיה שם שמים מתקדש ולא על הכסף כ"א גם ולקחת בגדים כו' שהי' נותן לך גם אלה לא הי' לך לחלל במקום שיש קידוש השם ע"כ וצרעת נעמן כו':

פרק ו

פסוק ח

ומלך ארם כו'. ראוי לשים לב במה בטחו גדוד מלך ארם ללכת אחרי האומר להם לא זה הדרך כו' לכו אחרי ואוליכה אתכם אל האיש כו' כי אחר שהוכו בסנורים בכל מקום שילכו הם כמתים ואיך יוכלו לקחת את הנביא במקום שיהי' שם ואיך יצילו את נפשם מכל רואיהם שלא ימיתום. ועוד באמור לו המלך האכה אכה אבי למה מנעו הנביא ואדרבה צוה להאכילם ולשלחם אך לזה נדקדק לשון מלך ארם באומ' לכו וראו איכה הוא ואשלח ואקחהו לא אמר ואשלח להמיתו על מה שעשה לי כ"א ואקחהו שאקחהו אלי אשמרהו ואכבדהו יתנבא אלי כאשר הוא עוש' למלך ישראל אלא שהמשרת חשב שיבקשו נפשם ולהסיר מוראו חילה פניו ית' יראהו חיל עוזר אותם מן השמים ואת החיל הכה בסנורים להמשיכם אחריו והמה בטחו שבהגיעם אל איש האלהים יהיה להם למושיע לפקוח עינים עורות וללכת אתם כי להגדילו ולכבודו הם מבקשי' כי יגידו לו או שידע מאליו כיודעו שאר דברים וכונת איש האלהים בהוליך אותם שומרונה היה לשתי בחינות א' למען יראה מלך ישראל מעלת וגדולת העובד את ה' ויעשה כן גם הוא למאוס בדרכו הרעה וידבק בה' אלהי ישראל ויהי' עמו כאשר הוא עם הנביא שנית כי רצה להאכילם ולשלחם אחר כי כוונתם להיטיב את הנביא היתה כאמור וזה מי

יוכל להאכילם אם לא המלך וע"כ צוה להאכילם ולשלחם לפרסם גדולת אלהינו גם לעיני הגוים:

פסוק ל

ויהי כשמע המלך כו' ראוי לשים לב אם הי' שם על בשרו שק יורה כי הי' שב אל ה' ובכל צרת צבור לו צר ואיך אמר אם יעמד ראש אלישע בן שפט עליו היום וישלח מלאך לעשותו הלא טוב טוב היה ישלח אליו יחלה פני אל ירחם עמו. ועוד על מה שלח איש מלפניו כי לא פורש. ועוד כי אשר צוה סגרו הדלת ולחצתם אותו ולמה לא עשו כן. ועוד למה היה אדוניו בא אחריו כי אם צוה להסיר את ראשו למה בא להגלותו ועוד מי אמר הנה זאת הרעה מאת ה' כו' כי דברי המלאך אי אפשר כי אין זה שליחותו ומה גם אומר מה אוחיל לה' עוד כי מי הכניסו לחלות פני ה' שיאמר כך ואם דברי הנביא הלא מאומ' מיד ויאמר אלישע יורה כי איננו הוא המדבר עד כה. ועוד שאם כן הוא סותר דבריו. וגם כאשר נאמר מה דבר השליח למה לא נאמר מה דבר המלך:

פסוק לא

אמנם הנה יראה כי שב אל ה' היה מחמת הצרה כי על כן ראו השק על בשרו מבית ומרוב הדאגה **אמר כה יעשה לי אלהים** כלומר כאשר לאשה הזאת שאכלה את בנה **וכה יוסיף אם יעמוד ראש** כו' ונצטרף לזה כי הוא מקרוב צוה אליו להאכיל את גדוד ארם כירה גדולה ועתה ישראל מתים ברעב על ידי מה שאותם שהאכילו צרים על העיר כלומר והלא טוב היה להכותם מאז והכירה גדולה ההיא יאכלו בני ישראל על כן הטיל כעסו על הנביא שהוא עתה ועתה אינו מבקש תיקון על ישראל עמו שאוכלים את בניהם וישלח מלאך על הדבר הנביא שלא נעלם ממנו שלח איש מלפניו ומיד וישלח איש מלפניו שיראה ויבא ויגיד את אשר אומר הוא אל הזקנים כי כן הוא ויאמר להם הראיתם כי שלח כו' להסיר את ראשי ראו כבא המלאך סגרו הדלת ולחצתם אותו בדלת עודנו אומר כן סיים ואמר הלוא קול רגלי אדוניו אחריו כלומר וכן אל תלחצהו כי אין זה כי אם שנתחרט על אשר אמר ובא לבטל שליחותו ולהתנצל על מאמרו וכן היה כי עודנו מדבר עמם והנה המלאך ירד אליו ויאמר אדוניו שאחריו הנה ידעתי כי זאת הרעה מאת ה' ואין ע' הנביא אשם אך מה אוחיל לה' עוד מאשר עשיתי כי ראו בפרסום השק על בשרו מבית שב ומחלה פני אל ומה אוחיל עוד כלומר ולכן מצערי דברתי ואין אדם נתפס על צערו מיד ריחם ה' ויאמר אלישע אל המלך לפני הכל שמעו דבר ה' כה אמר ה' כעת מחר סאה סלת וכו' ובהיות שהמלך דבר טוב והשפיל גאותו לבא לרגלי איש האלהים ודאי שהאמין במאמרו ולא היה מפקפק כי אם השליש ולקח את שלו מתחת

ידו וכן נראה כי לכבוד הנביא ולהתנצל בא המלך אליו ולא לרעה ממה שאומר אחר כך על השליש וירמסו אותו העם בשער וימות כאשר דבר איש האלהים ברדת המלך אליו והוא כי למה נאמר אשר דבר זה פעמים אשר דבר איש האלהים אשר דבר ברדת המלך אליו אך הוא לתת טעם למה הענישו מות על אשר דבר השליש לזה אמר כי ראה שהמלך ירד עד רגלי הנביא והאמין בו והוא העיז פניו והכחיש נבואתו וימות כאשר דבר איש האלהים ולמה היה הכעס כל כך לזה אמר אשר דבר השליש הנזכר ברדת אל הנביא שבא לרגליו והוא העיז פניו לכן יגדל ענשו:

פרק ז

פסוק ג

וארבעה אנשים כו'. הנה ישיבתם פה נאמרה זה פעמים. ועוד מי לא ידע שאם יחיום יחיו ואם ימיתום יומתו אך הם אמרו הנה הדעת היתה נוטה כי אחר שבעיר ימות ובמחנה ארם יהרגו מיד. וגם אם יחיום לא יחיו הרבה כי אם עד ישאלו מהם את מבוא העיר ואיך תלכד ואחר ימיתום לכן טוב טוב הוא שב ואל תעשה וישבו במקומם לזה אמר כי אמרו הנה אלו בישיבה פה היו מאריכים בחיים החרשנו אך **מה אנחנו יושבים פה עד מתנו** כלומר מה הוא הזמן שנהיה **פה עד מותנו** כלומר כי מעט הוא כי אם אמרנו נבא העיר והרעב בעיר הנה ומתנו שם בכלל העיר כלומר כי לא יבצר שבעוד לחם בעיר יתנו לנו כאשר לשאר ענייי העיר אך ומתנו שם כלומר אך לא בזמן קרוב כאשר פה כי אם ישבנו פה ומתנו מיד כי אין מחית שעה והצד השוה הוא שאין חיים לכן לכו ונפלה במחנה ארם שאם יחיה גם אם מעט יהיה נחיה ואם ימיתינו בין יהיה מות בין אחר שיחיוני קצת זמן לא תקרא הריגה ושפיכות דם שנבחר מותנו פה ממנה כי אם ימיתנו שהוא בחרב לא תקרא הריגה כי ומתנו במיתה טבעית כי טובה היא מהרעב כי טובים היו חללי חרב מחללי רעב או מעין זה במה שידענו על פסוק אשר למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי כי ארז"ל כל המאוחר לחבירו קשה מחבירו ובזה יאמר הנה אמרנו נבא העיר והרעב בעיר ומתנו שם ברעב ואם ישבנו פה ומתנו אין לומר כי טוב יהיה א' מאלה מליפול ביד אדם כי שם אם יחיונו תהיה שביה וקשה מרעב וחרב ואם ימיתונו תהיה חרב לזה אמר טוב הוא זה כי אם יחיונו אין אנו ח ששים אל השביה הקשה מכלם כי לא יעמיסו עול שיעבוד אל המצורעים שתהיה קשה מרעב כי אם נחיה כי חיים נקראו ואם ימיתונו לא יקשה עלינו כי אינו כי אם כמות כי טובים היו חללי חרב מחללי רעב כמדובר:

פסוק ט

ויאמרו איש אל רעהו כו'. ראוי לשים לב למה הטילו שני וי"ן במלת עון מה שאין כן בכל המקרא. אך הנה ידענו מרבותינו ז"ל כי ארבעה אנשים אלו היה גיחזי ושלשת בניו והנה עין שהביא צרעת זו עליו ועל בניו היה מה שחמד מנעמן שר צבא מלך ארם כסף ובגדים שעל כן אמר לו אלישע הנביא וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך ועל כן עתה אמרו הנה נתעסקנו נגד כה להטמין כסף וזהב ובגדים שחמדנו **ולא כן אנחנו עושים** להתעסק בזה כי הנה יום **יום בשורה הוא ואנחנו מחשים וחכינו עד אור הבקר** שעד אור הבקר אין עלינו אשם ומצאנו עון כפול כי עבירה חמדת כסף ובגדים של נעמן יתוסף ויגרור לנו מאור הבקר והלאה לעשות כן גם פה נחמוד ולהטמין יותר ואולי יש נוטים למות בעיר מהרעב ואם נתמהמה ימותו טרם יאכלו מלחם ארם וישיבו את נפשם:

פסוק יג

ויען אחד מעבדיו כו'. אמר **הנם ככל המון ישראל** כו' זה פעמים ובא' אמר נשארו ובשני אמר תמו. ועוד כי המון ישראל נראה שהם המון העם כד"א המון גוים ואיך יאמר כן על הסוסים. אך אין ספק כי אחר אמרו שיקחו חמשה סוסים חש פן יאמרו כי מי יערב אל לבו לרכוב עליהם וללכת לחפש לזה אמר כי בין כך ובין כך כל הנשארים הם מעתה כמתים כי ברעב ימותו והנם אלה **ככל המון ישראל אשר נשארו** בעיר ושמא תאמר הלא אם ימיתום ארמים תמהר מיתתם מהמון **ישראל אשר נשארו** המאריכים יותר לזה אמר **הנם ככל המון ישראל אשר תמו** שכבר מתו יתנו אל לבם שהם כאשר אותם שתמו כבר ולא בהעתידים למות עדיין כי להפריש בין אשר תמו ברעב לחללי חרב ואדרבה טובים היו מחללי רעב:

פסוק יז

והמלך הפקיד כו', הנה מה שאמר שהיה ברדת המלך יראה מיותר וכבר תרצנו זה למעלה ועוד נזכירוהו עם קושי אחר והוא כי כל שלשת הפסוקים שאחר זה הם מיותרים אך יאמר אל יהיה כמו זר נחשב מיתת השליש המיתה המשונה על הסתפקו בדבר והיה קשה בעיניו כי הלא ראו כי גדלה אשמתו מכמה טעמים א' כי אשר דבר השליש הנזכר היה **ברדת המלך אליו** ולא אמר הנה המלך ירד ברגליו עד בית איש האלהים והשפיל גאותו להתנצל על אשר אמר אם יעמד ראש אלישע עליו כאשר כתבנו והשליש ההוא בזה דבריו לפני המלך והזקנים וזהו **אשר דבר ברדת** כו'. ועוד כי הנביא לא עמו היה מדבר כי אם אל המלך והמלך לא השיב והוא קפץ והשיב בעזות וזה אמר ויהי כדבר איש האלהים אל המלך לאמר סאתים כו' כלומר שדבר כדי שהמלך יענהו וזהו אל המלך

לאמר ויען השליש כו' כי ענה למי שלא קרא ולא דבר עמו כי אין זה כי אם רוע לב ולפני שבר גאון ועל היות מיתה משונה לא דבר הנביא שיהיה לו כן כי אם ויאמר הנך רואה בעיניך ומשם לא תאכל והיה אפשר ימות מיתת עצמו אך אין זה כי אם שמן השמים היתה לו וזהו ויהי לו כן כלומר כי הויה היתה כן כח הקללה בפירוש כי ירמסו כו':

פרק ט

פסוק א

ואלישע הנביא קרא כו' מה שלא עשה על ידי עצמו יתכן במה שכתבנו למעלה כי נכנע לפני איש האלקים וילך עד ביתו על רגליו להתנצל על אשר דבר נגדו לכן חלק לו כבוד זה להקים מלך במקומו שיכלה את כל זרע אביו על ידי שלוחו ולא על ידי עצמו וראוי לשום לב אל אומרו הנער שני פעמים זו אחר זו בלכתו אל השליחות שאומר וילך הנער הנער הנביא. ועוד למה הודיענו כי נביא הוא הרי נאמר למעלה שהוא אחד מבני הנביאים וגם לא אמר מלמעלה קרא לנביא אחד כמו שאמר בפירוש בלכתו לעשות שליחותו. אך הנה אין ספק כי מבני הנביאים שהם בחורים אשר יש אתם נבואה מתבודדים תמיד אך היה מיוחד שבהם שעל כן נאמר לאחד בפת"ח האל"ף כד"א אחד העם מיוחד שבהם שאפילו באומרו אחד הריקים הוא אפי' מיוחד שבריקים היות ררק מכלם והנה לא הוצרך פה לגלות שעם היותו נער היה דבר ה' אליו כי נביא הוא עד בא ענין השליחות והוא כי הלא יראה הרואה דבר אלישע הנביא אליו שלא היה כי אם ואמרת כה אמר ה' משחתיך למלך אל ישראל ופתחת הדלת ונסתה כו' הנה שלא צוה יאמר אליו כי אם משחתיך למלך על ישראל ואח"כ הוסיף ועמד על זה עוד ארבע פסוקים שלמים והכיתה כו' ואבד כו' ונתתי כו' ואת איזבל כו' והלא יקשה אם אלישע לא שנה שליחותו מנא ליה כל ארבעה פסוקים אלו ע"כ במקום הקושיא בא התירוץ שהוא בהליכה אל השליחות ואמר וילך הנער הנביא כו' לומר וילך הנער הוא נערו של אלישע לעשות שליחותו גם הנער ההוא עם היותו נער גם הוא יקרא הנער הנביא כי נביא הוא ונבואה עמו כלומר ואשר תראה שהוסיף על דבר איש האלקים הוא התנבא השאר כי נביא הוא ומה גם שנראה מרז"ל כי יונה בן אמתי היה כי הוא נביא מובהק וגם שאמר את כל אשר התנבא הוא מאשר יעשה לבית אחאב עכ"ז לא יאות לו לפרסם ולהודיע לשרים אשר אתו כעת רק דבר המלוכה בלבד וז"א כזאת וכזאת אמר אלי לאמר כה אמר ה' משחתיך למלך על ישראל לומר שני ענייניים אמר אלי וזהו כזאת וכזאת שהאחד ענין המלוכה והשני

הכרתת בית אחאב אך מה שאמר אלי לאמר ולהגיד כעת אינו אלא כה אמר ה' משחתיך למלך על ישראל בלבד:

פרק יא

פסוק יז

ויכרת יהוידע כו'. אמר כי תחלה כרת ברית בין ה' ובין המלך כי הוא העיקר כי אחריו כל העם ימשוך ואחר כך בין העם לה' שהוא בין אדם למקום ואחר כך בין המלך לעם ואמר כי יותר עשה עיקר במה שבין העם לה' ממה שבין העם למלך כי על מה שבין ה' לעם ויבאו כל עם הארץ בית הבעל כו' מאליהם אך על מה שבין העם למלך לא התחברו כל עם הארץ מאליהם כי אם ויקח הוא את שרי המאות ואת הכרי ואת הרצים ואת כל עם הארץ ויורידו את המלך כו' וישב על כסא המלכים ואז בשבת המלך על כסא המלך וישמח כל עם הארץ ושמא תאמר הלא מאז המיתו את עתלי' בית המלך בעוד היה עדיין המלך בית ה' שמחו העם לזה אמר דע לך כי מה שהיה עד כה לא היה כי אם שהעיר שקטה מאז ואת עתליהו המיתו בחרב בית המלך שהוא ממלחמה וערעורים אך גדר שמחה נוספת על ההשקט לא היה כי אם עתה שישב המלך בית המלך על כסא המלכים ובזה אינו מיותר מה שחוזר ואומר עתה ואת עתליהו המיתו בחרב בית המלך אחר שנא' למעלה:

פרק יב

פסוק ה

ויאמר יהואש אל הכהנים כו'. הוא הטיל עול חזק את בדק הבית על הכהנים שהם יקבלו כל איש מאת מכרו מאשר הוא חייב אם נדר או נדבה ומזה הם יחזקו את בדק הבית וחשב שהיו עושים כן ואחר כ"ג שנה למלכו ראה שלא חזקו הכהנים את בדק הבית קדרא דבי שותפי לא קרירא ולא חמימא אז קרא המלך ליהוידע ולכהנים ויאמר אליהם מדוע אינכם מחזקים את בדק הבית לכן ועתה אל תקח בידכם כסף מאת מכריכם כי לבדק הבית תתנהו כל מה שלקחתם עד כה ביד ממונים על בדק הבית והוא האמור לפנים ונתנו את הכסף המתכן על ידי עושה המלאכת המפקדים בית ה' כו' ויאותו הכהנים לבלתי קחת כסף כו' ולבלתי חזק היות עליהם עול חזק את בדק הבית וזהו ולבלתי חזק כי טוב יהיה מוטל על מועטים שנים שלשה מעל מרובים אז אמר יהוידע כי לכן לא יכנס כסף הקדשים בידי מרובים כי אם בארון אחד סגור ויקוב חר בדלתו

להשליך משם אל תוכו ומשם בהרבות הכסף בו ימנו אותו ויתנו את הכסף המנוי ביד הממונים המפקדים בית ה' כו' ויוציאוהו לחרשי העץ ולבונים ולגודרים ולחוצבי האבן כו' ועי"כ הי' בא חיזוק בדק הבית אל הפועל ולא יקפידו הכהנים שהסירו מידם כל הכסף הנזכר כי הלא כסף אשם וכסף חטאת כו' לכהנים יהיה:

פרק יג

פסוק יד

ואלישע חלה את חליו כו'. אמר שבכה המלך **ויאמר אבי אבי** שני פעמים ופירש אבי שהיית רכב ישראל והוא כי ישראל הם מרכבה אל השכינה ועי"כ יושפע להם טובה והמרכבה אל השכינה נקראת רכב כד"א רכב אלהים רבותי' כו' ובהיות ישראל רכב אין כל ישראל ראוים לכך כי אם חד בדרא או תרי בדרא כענין ויהי ה' את יוסף שהוא היה אז רכב אלהים לשכינה שקדמה לישראל במצרים וכמד"א לא בחרתי בעיר ואבחר בדוד וכן עתה היתה בישראל והיה הרכב שלה אלישע כאשר היה אליהו בזמנו רכב אלהים והנה ההטבות שיש להם על ידי הצדיק הם שנים א' שפע טובה והשנית מגן מהרעה בפרט מהאויבים ועל הא' אמר רכב אלהים ועל השנית אמר ופרשיו כי זכיותיו היו כפרשים אנשי מלחמה נגד האויבים וכנגד שתיהן **אמר אבי אבי** שהיה אב בשתי הבחינות ועיקר בכייתו היתה מפחד ארם שהם אנשי מלחמתו על כן יאמר לו אלישע קח קשת כו' וענין יריית החצי' תחלה קדמה ובהרכבת די איש האלהים על ידו ואמור חץ תשועה כו'. ומה שחזר ואמר לו הך ארצה אחר שכבר ירה החצים עמו קדמה. ועוד כי כבר במה שירה תחלה אמר והכית בארם באפק עד כלה ואיך אחר כך אמר שעל שלא הכה בארץ חמש או שש פעמים שלא יכלם אך לזה נדקדק לשון אומרו להכות חמש או שש פעמים אז הכית כו' מהו אומרו להכות והראוי יאמר אם הכית חמש או שש כו' ולא להכות ל' עתיד:

אמנם הנה תחלה רצה להשפיע במלך הכנה לכלות את ארם או להכותו מכות רבות לפי מה שיקבל המלך מההכנה והיה על ידי פתוח החלון קדמה שהוא נגד ירושלם כענין וכיון פתיחן ליה בעליתיה נגד ירושלם כי משם השפע בא לעולם והמשך השפע הוא ליואש על ידי השתלשלות ידי איש האלהים על כן הרכיב המלך ידיו בקשת וישם אלישע ידיו על ידי המלך לקבל שפע והכנה באמצעות אלישע הנביא והיתה קבלת ההכנעה על ידו יריית החצים קדמה אמר הנביא חץ תשועה לה' כו' יקנה המלך הכנה והשתלשלות מן השמים שעל ידי כן אם יזכה יוכל להכות עד כלה והוא שהספיק אותו

השפע שנשתלשל על ידי מה שירה החצים קדמה בהרכבת יד המלך אל הקשת וידי איש האלהים על ידיו באמור הוא חץ תשועה לה' כלומר מתייחסת לה' כד"א לה' הישועה לה' ולגדעון לה' המלחמה כך תשועה מתייחסת לה' כי תהיה מאותו יתברך וחץ תשועה הנזכר על איזה עם הוא פירש שיהיה בארם ועל ידי כן תהיה אתה המכה במה שתכה החצים ארצה ולפי מה שתכה כך תנוח כך שיעור הצלחת ההכנה שהוכנה בך על ידי יריית החצים קדמה שנגד ירושלם כי משם נשתלשל הכנה לחול אחרי כן על ידי מה שיכה המלך בחצים על הארץ ולפי שישאר שיעור ההכאות בארץ יחול שפע ההכנה לפעול למטה בארץ ולהיות כח בהכנה עד כלה אם היה מכה ה' או ו' פעמים בארץ אמר והכית את ארם באפק עד כלה אך לא זכה כל כך במה שלא הכה כ"א ג' פעמים על כן קצף המלך עליו ואמר להכות חמש כו' ולא אמר אם הכית חמש כו' כלומר הכנה היתה כבר בחצי' ראשונים להכות ה' או ו' פעמים כי אז הכית את ארם עד כלה אך עתה ג' פעמים תכה את ארם:

פסוק כ

וימת אלישע כו'. רצה הקדוש ברוך הוא להודיע כמה גדולת איש האלהי' הלזה וברכת אליהו ז"ל כי ברכתו שאמר אם תראה אותי לוקח מאתך יהיה לך כן כי כך היה ולא עוד אלא אחד בחייו ואחד אחר מותו והנה היה מקום לומר כי תוך שנת הנפטר יש לו שייכות בעולם הזה הרבה ואחר שנה יש לו הסתלקות כי עיקר נפשו עולה במעלית גדולות ולפי העליה הוא הסילוק מלמטה ובכן מה שהחיה אלישע את המת בנגעו בו אחר מותו אם היה תוך שנת סילוקו אינו כמו כן תמיהה כאשר בהיות אחרי כן ובזה יאמר ויקברוהו וכאשר **גדודי מואב באו בארץ** כבר בא שנה שנקבר שבא ונשלם שנתו ועל כל זה כאשר נגע האיש בעצמות אלישע ויחי כו'. והנה יש מרבותינו ז"ל אמרו כי רשע היה ולבל יהי לו שכן רע החיהו עד שנתרחק ממנו ומת ויש אומרים שצדיק היה וזה לשונם אמר רבי עזריה תדע לך כח הצדקה משלום בן תקוה שהי' מגדולי הדור והיה עושה צדקות בכל יום ומה היה עושה היה ממלא חמת מים והיה יושב על פתח העיר וכל אדם שהיה בא מן הדרך היה משקה אותו ומשיב נפשו ובזכות זה שרתה עליו שכינה שנאמר וילך חלקיה הכהן ואליקים אל חולדה הנביאה אשת שלום בן תקוה כו' וכשמת יצאו כל ישראל לגמול חסד עם שלום בן תקוה וראו החיל שבא עליהם וישליכו את האיש בקבר אלישע וחיה ואחר כך הוליד את חנמאל עד כאן ואם כן לדעת הראשון אומרו וילך ויגע הוא שנתגלגל ולדות השני שהוא שלום בן תקוה אפשר שוילך הוא

כמשמעו שמרוב צדקו נקנה בו חיות להתקרב אל עצמות הנביא ובאמצעותו הושלם מחיונות עד שהלך לביתו והוליד בו צדיק דוד ירמיהו:

פרק יד

פסוק ח

אז שלח אמציה כו'. הנה אומרו במלך ישראל תואר מלך בפסוק זה ולא באמציה אפשר על כי לא שת לבו אל אשר יפלו חללים מישראל ומיהודה ולא יבצר מלנפול אנשים צדיקים ועל כן ניגף יהודה כו'. אמנם בדברי הימים מפורש יותר מזה כי הביא ממלחמת אדום אשר נצח אלהי שעיר אשר לא הושיעו את עמם מידם כאשר אמר לו הנביא ועל כן בזה לא הצליח ואחר ט"ו שנה הומת ויתכן כי פה נרמז כי בסבה אשר הביא משעיר ניגף כאומרו **אז שלח אמציה** לו כלומר אז בבאו מאדום כו' ומשם נמשך לו מה שהיה לו וכן אחשוב ההיך דבר מלישראל אליו באומר למה תתגרה ברעה כו' כלומר מי יתן בטחת בצדקתך אך תתגרה ברעה אשר אתך הוא אלהי שעיר והוא כי גם כי ואשר לא סר מחטאת ירבעם עון זה גדול הימנו כאשר היה הבעל גדול מחטאת ירבעם והנה בתשובת יהואש נראה כי אין המשל דומה לאלו אך יהיה כי אמציה לא אמר נלחמה יחד כי אם נתראה פנים כלומר אנו ואתה נתראה פנים יחד ועמי ועמך יתעסקו במלחמה לפנינו על כן אמר לו הנה זה ידמה לקטון שאומר לגדול החפץ להתחתן בו נתראה פנים המחותנים ובני ובתך יתעסקו בזווג ועל פי דרכו רמז לו שדמן של ישראל הוא לו כשחוק וזווג וששניהם ישמחו לראות איך זה נופל וזה קם אצ"ל על שלומי אמוני עמי ומבחר גבורי עמי כי אם הגרועים הנמשלים לחית השדה תרמוס את החוח כן ירמסוך גרועים שעמנו והנה הכה הכית את אדום שהיתה הכאה כפולה א' אשר הרג בגיא מלח עשרת אלפים שנית שתפש את הסלע אך הנה נשאך לבך הוא יצרך שהוא להוליך עמו אלהי שעיר ולהשתחוות להם וזהו הכבד ושב בביתך ולמה תתגרה ברעה זו כי תהיה לך למוקש ונפלת אתה ויהודה עמך וכן היה על חטאתו כמדובר:

פסוק כו

כי ראה ה' **את עני ישראל** כו'. ראוי לשים לב אל אומרו מרה מאד כי יש מפרשו לשון תמורה ויש לשון סורר ומורה ויש לשון מרירות וכלם בלתי מתיישבים יפה בשיעור הכתוב ועוד מה טיבו של ירבעם בן יואש שאומר ויושיעם ביד ירבעם בן יואש. אך לבא אל הענין נזכירה מאז"ל על פסוק דבר ה' אשר היה אל הושע בן בארי כו' וזה לשונם א"ר יוחנן מפני מה זכה ירבעם בן יואש להמנות עם מלכי בית דוד מפני שלא קבל לשון

הרע על עמוס וממאי דאימני דכתיב דבר ה' אשר היה אל הושע בן בארי בימי עוזיהו כו' ובימי ירבעם בן יואש וממאי דלא קביל דכתיב וישלח אמציה כהן בית אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך עמוס כו' כי כה אמר עמוס בחרב ימות ירבעם וישראל גלה יגלה מעל אדמתו אמר ליה חס ושלום שאמר אותו צדיק כך ואם אמר מה אעשה לו שכינה אמרה לו ע"כ. ונבא אל הענין והוא כי אחר אומרו הוא השיב את גבול ישראל מלבא חמת כו' כדבר ה' אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא כו' חל עליו חובת ביאור למה נתקיימה אז נבואת הנביא ההוא מבזמן מלך אחר לזה אמר כי ראה ה' **את עני ישראל** אשר היה לו מורה יעלה על גדר היות העוני מאז החל עד היות **אפס עצור ואפס עזוב ואין עוזר לישראל** ולפי ההדרגה אשר החלו יבאו למחות חס ושלום והנה לא דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים על כן גזר להתהפך אל הרחמים ולקיים מאמר הנביא יונה להשיב כל גבולם למען שאפילו אם ירדו בהדרגה יהיה משיעור רב ולמטה שלא תגדל הירידה מאד כאשר אם היתה מתחלת מהיות להם מעט שתהיה עד תכלית השפלות אז ויושיעם ביד ירבעם בן יואש והוא כי ובא להתקיים מאמר יונה הנביא בזמן מי שהאמין בנביא שהיה אומר בימיו ראה והצילו ממות באומרו מה נעשה לו והשכינה אמרה לו כאשר כתבנו מרבותינו ז"ל על כן זכה שבימיו תבטל הרעה ההיא ותתקיים הטובה של נביא זה הוא אמתי וכן היה כי אשר אמר בחרב ימות ירבעם לא מת בחרב וישראל לא גלו בימיו:

פרק טז

פסוק א

בשנת שבע עשרה כו'. בן עשרים שנה אחז במלכו ולא עשה הישר בעיני ה' אלהיו כדוד אביו כמה יתחמץ לבב אנוש ויותר ממנו איך אשר עשה כל הכתוב בפסוקים שאחר זה וילך בדרכי מלכי ישראל וגם את בנו העביר באש כתועבות הגוים כו' ויזבח ויקטר כו' ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן ואיך יאמר לא עשה הישר בעיני ה' אלהיו כדוד אביו שיראה כי הטוב עשה אך לא כל כך כדוד אביו והלא הרשיע והכעיס את ה' כתועבות הגוים אשר מאס ה' ולא עוד אלא שמכנה עליו אלהותו יתברך שאומר בעיני ה' אלהיו אחר עשותו את כל התועבות ואפילו את חזקיהו בנו מסר ביד הכומרים לשרפו לע"א כמו שאמרו ז"ל לולי ה' עמו שמשחתו אמו בדם סלמאנדרא ולא נשרף והן אמת שעל קושי זה היה אפשר לומר כי סיפר הכתוב איך נמשך מרעה אל רעה בהדרגה עד כלה רעה כי בתחלה לא היתה רשעתו כי אם שלא עשה הישר בעיני ה' אלהיו כדוד אביו

אך קצת יושר עשה ועדיין ה' אלהיו יקרא אך מאשר לא היה יושרו שלם נמשך כי וילך בדרכי מלכי ישראל הם חטאת ירבעם ומזה נמשך יותר עד כי גם את בנו העביר באש כו' אך כל זה איננו שוה רק לקושיא אך עוד יש קושיא אחר כי יאמר פה אז יעלה רצין מלך ארם ופקח כו' ויצורו על אחז ולא יכלו להלחם והנה בדברי הימים הוא אומר ויתנהו ה' אלהיו ביד ארם ויכו בו וישבו ממנו שביה גדולה ויביאו דרמשק וגם ביד ישראל נתן ויך בו מכה גדולה ויהרוג פקח בן רמליהו ביהודה מאה ועשרים אלף ביום אחד הכל בני חיל בעזבם את ה' אלהי אבותם ויהרוג זבדי גבור אפרים את מעשיהו בן המלך כו' וישבו בני ישראל מאחיהם מאתים אלף נשים בנים ובנות וגם שלל רב כו' וגם על זה אפשר לומר כי מה שאומר פה ולא יכלו להלחם לא שלא הרגו וישבו שבי כי אם שלא יכלו לכבוש את עיר ועד ממהר לזה ישעיה הנביא שאמר ויהי בימי אחז כו' עלה רצין מלך ארם ופקח בן רמליהו ירושלים למלחמה עליה ולא יכול להלחם עליה הנה פורש כי מה שלא יכלו הוא עליה אך לא על העם והוא כי המה אמרו נעל' ביהודה ונקיצנה ונבקיענה אלינו ונמליך מלך בתוכה כו' אך עדיין נשאר קושי למה העלימו פה כל הרעה אשר עשו וכל אשר בא אל העם והשמיטו ואפשר כי בספר זה חשו על הכבוד אשר לו פנים ואחור יותם מקדם וחזקיה מאחור אך בדברי הימים אינו משמיט כי ע"כ נקרא דברי הימים:

פרק יז

פסוק א

בשנת שתים עשרה לאחז כו'. **מלך הושע בן אלה** כו' ויעש הרע רק לא כמלכי ישראל כו' עליו עלה שלמנאסר כו' בשנת הט' להושע בן אלה לכד כו' ויגל את ישראל אשורה וישב אותם בחלח כו' והלא כמו זר נחשב וכי מפני שלא היה כל כך רע כאשר לפניו גלו ישראל בימיו אך הנה רז"ל פירשו כי מה שלא עשה כיתר מלכי ישראל הוא כי בטל המזמרות והכריז כל מי שירצה לעלות לירושלים יעלה כי שמט קולר מצוארו ונתנו בצואר הרבים ואינו דומה עון יחיד לעון רבים כי מתחלה היה האשם על מלך ישראל המעכב ועתה על כל ישראל על כן בימיו באה עליהם הרעה ולבל יבא איש להרהר אחר מדותיו יתברך כי לא הכם בחמלה על כן בא וסיפר את כל רוע מעלליהם ואיך התרה יתברך ביד כל נביא כל חוזה ועל כל זה האריך עד נתמלאה סאתם ויתאנף ה' מאד בישראל ויסירם מעל פניו ולא נשאר רק שבט יהודה לבדו והנה היה פתחון פה לומר כי גם יהודה התעיבו ולמה לא הסירם מעל פניו כאשר עשה לישראל ואמרו רבותינו ז"ל

ג"כ שי' השבטים היו אומרים משוא פנים עשה לבני היכלו עד שראו חורבן הבית וגלות יה דה אז שתקו והודו וזה אחשוב כיון הכתוב פה להשיב מעתה על זה ואמר גם יהודה כו' לומר אם תראו שלא השלכתי את יהודה ונשארו במקומותם אל תהרהרו במדותיו יתברך כי דעו נא כי הן אמת כי גם מיהודה לא שמר את מצות ה' אלהיהם וילכו בחקות ישראל אך לא תכבד אשמתם כי למדו מישראל אשר עשו תחלה וזהו וילכו בחקות הגוי אשר עשו כלומר אשר עשו ישראל הנזכר כי המה עשו תחלה ויהודה למדו מהם ועוד טעם שני והוא מה שוימאס ה' בכל זרע ישראל כו' עד אשר השליכם מפניו הלא הוא כי הם הסבו את כל הע"א במעלם אשר מעלו בבית דוד שמיהודה כי קרע ה' ישראל מעל בית דוד וימליכו את ירבעם ומהם נמשכ' כל הרעה כי וידח ירבעם את ישראל מאחרי ה' והחטיאם כו' נמצא שאל יאשם יהודה בישראל כי אדרבה על מאסם ביהודה סרו מאחרי ה' וילכו אחרי הע"א עד שלמדו גם ישראל ואם כן אחר שישראל חטא על מאסם ביהודה והם אשר עזבו את ה' בגלל הדבר והם המשיכו כל הרעה וע"כ אל יאשם יהודה כהם על כן ויגל ישראל מעל אדמתו אשורה עד היום הזה:

פסוק כד

ויבא מלך אשור כו'. ויהי בתחלת שבתם כו' וישלח ה' בהם את האריות כו' ראוי לשים לב מה איכפת ליה לקודשא בריך הוא אם לא יעשו הגוים ההם משפטיו ואם היה חושש למה כאשר את אלהיהם היו עובדים לא הקפיד עליהם ועוד אומרו אח"כ עד היום הזה הם עושים כמשפטים הראשונים אינם יראים את ה' ואינם עושים כחקותם כו' הרי כל זה נאמר למעלה באר היטב. ועוד אומרו ויכרת ה' אתם ברית כו' שחוזר עתה כמה פסוקים על אשר צוה יתב' את ישראל והזהירם ועברו ואח"כ חוזר אל ענין השומרונים ואומר ויהיו הגוים האלה יראים כו' למה מתחיל בגוים ומסיים בגוים ומכניס ענין ישר' בנתים. ועוד כי מה שנצטוו ישראל וכרת להם ברית והוציאם ממצרים ועכ"ז עברו הכל כבר נאמר כמה פעמים למעלה למה חזר לאמרו פה. ועוד שמזכיר אשמת ישראל ואינו אומר שום גזירה:

אך הנה ראה יתברך שאם הגוים האלה בעבדם ע"א שמה ובלתי יראים את ה' יהיו שם בשלוה הלא עתה יאמרו הגוים אם אלהי ישראל שונא ע"א ואינו חפץ כ"א ביראת ה' כל היום ועל כן השליך את ישראל מעל אדמתו א"כ איך הגוים האלה העושים כמעשיהם והותר איך מניחם בשלוה ומזה יבואו לומר כי יש ממש באלהיה' של אלו ח"ו שהם מגן להם נגד ה' אלהי הארץ ע"כ שלח גם את האריות עד יעשו משפט אלהי הארץ כנודע שלקחו תורה שבכתב ואת ה' היו יראים כו' ואחר אומר שעל ידי שאת ה' היו יראים

ואת אלהיהם היו עובדים נחו מהאריו' ראה והנה יש עדיין פתחון פה לומר שהרי גם ישראל את ה' היו יראים ואת אלהי' אחרים היו עובדים ולמה לא הניחם הוא יתב' כ"א השליכם מעל פניו לעולם לז"א עד היום הזה הם עושים כמשפטי' הראשוני' כו' לומר מה שתראה שעד היום הזה הם עושים וגם את ה' אינם יראים ואינם עושים כחקותם כו' אשר צוה ה' את בני יעקב ועם כל זה עד היום הזה הם שם עם שגם את ה' כבר אינם יראים מה שלא עשה כן עם בני ישראל והשליכ' ממנה אך יש לזה טעמים רבים. א' כי ישראל נצטוו ולא אלו וזהו אשר צוה ה' את בני יעקב. שנית שהי' להם להדמות לאביהם כי הם בני אשר נקרא שמו ישראל לרוב שלמותו שע"כ יאות ידמו לאביהם מה שאין כן הגוים האל'. ג' כי הנה ויכרת ה' ברית ויצום לאמר לא תראו אלהים אחרים כו' ולאלו לא כרת ברית. רביעית כי לאלו לא היטיב אשר היטיב לישראל כי בכלל ציווי יתב' היה כי לא ייראו כי אם את ה' אשר העלה אתכם מארץ מצרים כו'. מה שא"כ לגוים האלו ולא עוד כ"א בין בצוות את ישראל על תורה שבכתב בין בצוות על תורה שבכל פה בכל א' היה מצוה על אלקי' אחרים וזהו ואת החקים כו' אשר כתב שהיא תור' שבכתב היה מסיים בה ולא תראו אלקים אחרי' וכן בצוות על תורה שבע"פ היה מסיים בה אזהרה מאלקי' אחרי' וזהו והברית אשר כרתי אתכם שהיא על תורה שבע"פ כד"א כי ע"פ הדברי' האלה כרתי אתך ברית שהיא תורה שבע"פ וסיים בלא תראו אלהי' אחרי' וגם אמר להם כי ע"י יראת ה' לבדו לא תראו מאויביכ' מה שלא הבטיח כן לגוים.

פסוק מ

ועכ"ז ולא שמעו כ"א כמשפט' הראשון כו'. ועכ"ז אין אשמת השומרוני' האלו גדול' כאשמת ישראל כי לגוים האלה לא הבטיח' ביראת ה' לא ייראו מהאויבי' ע"כ בזה המעט שעשו הניחם ה' עד היום הזה כי ויהיו הגוים האל' יראים את ה' ואת פסיליה' היו עובדי' ועכ"ז גם בניהם ובני בניה' הם עושים עד היום הזה ולא השלכתים כאשר עשיתי לישראל מהטעמים הנאמרים:

פרק יח

פסוק יג

ובי"ד **שנה למלך חזקיהו** וכו'. עד סוף ענין חזקיהו ביארנוהו בישעי' בס"ד:

פרק כא

פסוק י

וידבר ה' ביד עבדיו כו' יען אשר עשה מנשה כו' הנה יש להעיר במקראות אלו ונבארם בס"ד והמשכיל יבין לאשורו יישוב ההערות והוא כי הנה הי' מקום לומר כי אחר שכמעשה בנ"י אשר השליך מעל פניו עשה יהודה בימי מנשה כה יעשה ליהודה גם הוא השליך מעל פניו לגמרי ע"כ מהפסוק הקודם החל ואמר ויתעם מנשה לעשו' הרע כו' לומר כי עיקר הע"א הוא היה העושה אלא שהתעה את העם אחריו ע"כ וידבר ה' ביד עבדיו הנביאי' לאמר כלו' הראוי לאמר הוא יען אשר עשה מנשה התועבות כלו' הוא לבדו העושה בעצם הרע וכל אשר עשו האמרי אלא שעל פי דרכו ויחטיא גם את יהודה שהמשיכם אחריו וגם לא כתועבותיו כ"א ותחטיא שהוא מציאות חטא בגלוליו שהם יותר מחטא וגם לא נאמר בגילולי' כ"א בגלולי כי אליו יתייחסו בעצם בלבד לכן כה אמר ה' אלהי ישראל כלו' אלהי העם אני ולא אעשה כאשר לעשר' השבטי' שהטלתי הכעס על העם וגעלתים והשארתי את העיר כ"א הנני מביא על ירושלי' שאשליך כעסי בהם בעצם לראשונ' חמתי על העיר ואח"כ ויהוד' ולא עוד אלא שמה שאביא על ירושלם תצלנה שתי אזני השומעי'. וזהו שלא אמר כל שומעם כ"א כל שומעיו שהוא על הראשונ' ואיך יהי' שאקל על העם הלא הוא כי ונטיתי על ירושלם את קו שומרון כו' והוא כי אביט בקו מדת רשעת שומרון שהוא העם ויושבי' ומה ששקל כנגדה אשמת בית אחאב כי הנה אז הכריע עון אחאב עם היום גם רעת העם גדולה ויאבד כל זרע אחאב ועמו נשארו כך יהי' עתה משקולת מנשה שוקל ומכריע נגד אשמת יהודה וע"כ שאין העם כבד עון כמלכ' אטיל הכעס על העיר מה שהיה ראוי לעשות בעם וזהו ומחיתי את ירושלי' שאהיה ממחה א תה פירורין כאשר ימחה איש את הקדר' שממח' בפרור את התבשיל שבה ואח"כ הופכה על פניה כך כל הבתים שבתוכה בית ה' ובית המלך וכל ארמנותיה מאז פיררו האויבים ואח"כ והפך על פניה והוא ענין ערו ערו עד היסוד בה שהיו נוטלים עפר היסודות ומטילים על פני הארץ למעלה עד היתה ירושלים לעיים כי זה הוא הפוך אותה על פניה כי בהיות עפר תחתית' על פני הארץ נמצאת מהופכת כי פני הארץ נמצא למטה ותחתיתה למעלה.

פסוק יד

וכל זה כדי שע"י כן **ונטשתי את שארית נחלתי** מלמחות אותם כי מה שהיה לי לעשות בהם אעשה בעיר ועל הנשאר למרק בהם **ונתתים ביד אויביהם והיו לבז** כו' ומה שצריך

זה וזה חרבן העיר ושבייתם ביד אויביהם הוא יען אשר עשו את הרע כו' ושמא תאמר א"כ איפה שעיקר האשם היה על מנשה למה לא קרה לו כאחאב להשמידו לז"א לא בצדקתו היה כי זולת הע"א גם היתה עליו שפיכות דמים כי וגם דם נקי שפך כו' וא"כ למה לא היה כאחאב וירבעם לז"א ויתר דברי מנשה וכו' הלא הם כתובים בספר דברי הימים כו' כי מהכתוב שם נמשך שוישכב מנשה עם אבותיו ואין זה כ"א שעשה תשובה ויתחבר עמהם והוא הידוע כי שכיבה עם האבות אינו קבורה כי אם התחברות נפשו בצאתה ממנו עם אבותיו כנודע:

פרק כב

פסוק ח

ויאמר חלקיהו כו' ויבא שפן כו' ראוי לשים לב מה זו תמיהה על דברי ספר התור' הנמצא בית ה' היתכן כי לא ראו ספר התור' כל ימיה' עד העת ההיא והנה יש מן רז"ל שאמרו כי אחז שרף את תורה א' והוא אשר מצא חלקיהו והאמ' כי על חזקיהו יפלא שלא הכתיב אחרים ויש מהם אמרו כי ספרים היו נמצאים כ"א שנמצא נגלל באופן שהי' פותח בפסוק יולך ה' אותך ואת מלכך כו' ושעל כן קרע את בגדיו שנמצא פסוק זה בראש הדף שהי' נגלל עליו נראה לו כי מה' יצא הדבר להחרידם שיתנו אל לבם ויש מהמפרשי' שאמרו כי מנשה ואמון איבדו ספרי התור' ומן התימה איך יאשיהו לא הכתיב ספר לקיים וכתב לו את משנה התיר' הזאת וכתב לו והיתה עמו וקרא בו וכבר עברו י"ח שנים שמלך ויש אמרו משם רז"ל כי סה"ת הזה הוא אותו שכתב משרע"ה בידו והיה גנוז בית ה' ושפירשו ז"ל בירושלמי שמצאוהו נגלל על פסוק יולך ה' אותך ואת מלכך כו' ואפש' לדייק אומרו לשון מציאה באומר מצאתי בבית ה' ואומר את הספר הנמצא ובקבצו את כל איש יהודה וכל יושבי ירושלים והכהנים והנביאי' וכל העם למקטון ועד גדול הוא אומר ויקרא באזניה' את כל דברי ספר הברית הנמצא בבית ה' אפש' כי זולת סה"ת אשר מצד ארון ברית ה' לא הי' זולתו בבית ה' ועתה חלקיהו מצא סה"ת בבית ה' ולא מצד הארון כי זולתו הוא מה שעד כה כל הכהני' הנכנסים ויוצאים שם לא ראו ספר ועתה דרך מציא' נזדמן שם ע"כ תמהו על המצאו שם ואמרו אין זה כי אם מאת ה' צבאות לאות ולסימן נפתח ונקרא בו במקו' שיקרא הקורא בלי שיגלול כלום וימצא כתוב מוסר והיה כי תבא וכתב רש"י ז"ל בדברי הימים כי שם ראה מיד יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אמר הנה נראה שעל מלך שהעם הקימוהו ולא נביא ע"פ הדבר אינו אלא הוא כדבר שנא' וימליכו עם הארץ את יאשיהו בנו תחתיו ע"כ

חרד את כל החרדה הכתובה ולהיות כי לא יום בשורה הוא בהמצאו לא הוליכו חלקיה אליו במוצאו כ"א נתנו לשפן הסופר שעל פי דרכו שנשתל' לשליחותו בהשיבו דבר על השליחו' אגב תשובתו יגיד לו ענין הספר וע"כ כאשר בא שפן למלך תחלה השיב למלך דבר על אשר שלחו ויאמר התיכו עבדיך כו' ואח"כ ויגד שפן הסופ' כו' ספר נתן לי כו' ויקראהו שפן לפני המלך אשר היה כתוב בפתחו שהוא מלכך אשר תקים עליך שלא הקימו העם כ"א אותו אתם.

פסוק יא

ויקרע את בגדיו שהבין כי אין זה כ"א שיתן אל לבו כי אליו נוגע הדבר ע"כ שלח אל הנביאה להגיד לו אם יתקיים בו פסוק זה ותאמר אמרו לאיש אשר שלח אתכם אלי כי הנוגע על העיר ועל העם כאשר כתוב כן יהיה וזהו הנני מביא רעה אל המקו' הזה ועל יושביו את כל דברי הספר כו' אך על הנוגע אל עצמו אל יראה יהי' הוא המלך אשר יוליכו האויב וזהו ואל מלך יהודה השולח לדרוש את ה' כה תאמרו אליו כה אמר ה' הדברי' אשר שמעת שהם ואת מלכך אשר תקים עליך אשר אתה הוא אך יען רך לבבך ותכנע כו' לא אל עצמך כ"א בשומעך אשר דברתי על המקום הזה ועל יושביו לכן שנצטערת על מה שגם נוגע לך לא יתקיי' בך הנוגע בך כי הנני אוסיפך על אבתיך למעל' מהם ונאספת אל קברותיך בשלום ולא יוליכך האויב להאסף בחוצה לארץ שלא בקברותיך וזהו בשלום שלא יהיה שיוליך אותו האויב במלחמה וימות שם ופירש עוד ואמר ולא תראינה עיניך בכל הרעה אשר אני מביא כו'. והיה זה שלום: